

СТЕНОГРАФСКИ ДНЕВНИЦИ

НА

XXIII-ТО ОБИКНОВЕНО НАРОДНО СЪБРАНИЕ

III РЕДОВНА СЕСИЯ

Брой 56

София, четвъртък, 26 април

1934 г.

72. заседание

Вторник, 24 април 1934 година.

(Открито отъ подпредседателя С. Даскаловъ въ 16 ч. 45 м.)

СЪДЪРЖАНИЕ

	Стр.		Стр.
Отпуски, разрешени на народни представители . . .	1549	2) за разрешаване на Вълчидолската селска община, Провадийска околия, да сключи заемъ отъ Вълчидолската популярна банка, въ размѣръ на 3.000.000 л. (Съобщение)	1550
Предложения:		3) за опълване на закона за признаване на Рилския, Бачковския, Преображенския и Клисурския манастири съ всичкитъ имъ притежания за отдѣлни общини. (Съобщение)	1550
1) за отпущане на еднократни държавни помощи на разни лица и др. въ България. (Съобщение)	1549	4) за построяване на централно полицейско училище и други полицейски учреждения. (Съобщение)	1550
2) за одобрение IV-то постановление на Министерския съветъ, взето въ заседанието му на 9 февруарий 1934 г., протоколъ № 7. (Съобщение)	1549	5) за отпускане безвъзмездно на Кърджалийското гарнизонно офицерско събрание една отъ държавнитъ сгради на бившия турски вещици складъ съ дворно мѣсто около нея отъ 7.228 кв. м. (Съобщение)	1550
Законопроекти:		6) за насърчение на радинарството. (Първо четене)	1550
1) за освобождаване отъ отговорност и за окончателно отчитане по отчета за Финансовата 1930/1931 г. секретарь-бирника при Градецката селска община, Котленска околия, Симеонъ Г. Кодевъ, който редовно е предаденъ по пощата на адресъ Зургазка окръжна смѣтна палата съ колетъ № 38, на тежестъ 5-50) кгр., на 12 ноемврий 1931 г. и изгубенъ при пренасянето му. (Съобщение)	1550	Дневенъ редъ за следващото заседание	1569

Председателстващъ С. Даскаловъ: (Звъни) Присъствуватъ нужното число народни представители. Обявявамъ заседанието за открито

(Отъ заседанието отсъствуватъ следнитъ г. г. народни представители: Ангеловъ Боянъ, Ангеловъ Иванъ, Апостоловъ Драгомиръ, Ачковъ Димитъръ, Богоевъ Борисъ, Бончевъ Тодоръ, Бошнаковъ Тодоръ, Буровъ Атанасъ, Василевъ Асенъ Стоевъ, Василевъ Василъ, Гаговъ Петъръ, Ганевъ Георги, Гашевски Никола, Георгиевъ Павелъ, Георгиевъ Стойчо, Георгиевъ Трифонъ, Гюровъ Лона, Диляновъ Минчо, Димитровъ Василъ, Димитровъ д-ръ Георги М., Димитровъ д-ръ Димитъръ, Димитровъ Захари, Захариевъ Никола, Ивановъ Борисъ, Игнатовъ Тодоръ, Икономовъ Андрей, Инглизовъ Иванъ, Йонетовъ Георги, Йордановъ Георги, Йотовъ Никола, Капитановъ Анастасъ, Каракашевъ Никола, Катърджиевъ Яни, Костадиновъ Костадинъ, Краевъ Костадинъ, Куртевъ Иванъ, Маджаровъ Жеко, Манафовъ Христо, Маринчевъ Георги, Мечкарски Тончо, Милановъ д-ръ Кънчо, Мирски Христо, Митковъ Стефанъ, Марулевъ Йосифъ, Орозовъ Александъръ, х. Петковъ х. Георги, Петровъ Дойчинъ, Поповъ Еню, Поповъ Стефанъ, п. Рачевъ Иванъ, Ризовъ Стойне, Савовъ Николай, Савовъ Сава, Славовъ Кирилъ, Стамболиевъ Никола, Стойковъ Апостолъ, Таковъ Стефанъ, Ташевъ Димо, Тодоровъ Димитъръ, Тотевъ Деню, Тошевъ Никола, Христовъ Александъръ, п. Христовъ Георги, Цановъ д-ръ Асенъ, Цачевъ Цачо, п. Цвѣтковъ Кръстю, Чорбаджиевъ Петко, Шонговъ Георги и Янакиевъ Василъ)

Съобщавамъ на Събранието, че бюрото е разрешило отпускъ на следнитъ народни представители:

На г. Ангелъ Томчевъ — 1 день;

На г. Еню Поповъ — 2 дена;

На г. д-ръ Кънчо Милановъ — 2 дена;

На г. Яни Катърджиевъ — 2 дена, и

На г. Георги Шонговъ — 3 дни.

Народниятъ представителъ г. х. Георги х. Петковъ моли да му се разреши 1-дневенъ отпускъ. Ползувалъ се е досега съ 20 дни отпускъ. Следва Събранието да му разреши искания отпускъ. Които г. г. народни представители сж съгласни да му се разреши исканиятъ отпускъ, моля да вдигнатъ рѣка. Мнозинство, Събранието приема.

Народниятъ представителъ г. Христо Чолаковъ моли да му се разреши 3-дневенъ отпускъ. Ползувалъ се е досега съ 24 дни отпускъ. Следва Събранието да му разреши искания отпускъ. Които г. г. народни представители сж съгласни да му се разреши исканиятъ отпускъ, моля да вдигнатъ рѣка. Мнозинство, Събранието приема.

Съобщавамъ на Събранието, че сж постъпили следнитъ предложения и законопроекти:

Отъ Министерството на финанситъ — предложение за отпущане на еднократни държавни помощи на разни лица и др. въ България. (вж. прил. Т. I, № 68)

Отъ Министерството на желѣзницитъ, пошитъ и телеграфитъ — главна дирекция на пошитъ, телеграфитъ и телефонитъ — отдѣление пощенски съобщения — предложение за одобрение IV-то постановление на Министерския съветъ, взето въ заседанието му на 9 февруарий 1934 г., протоколъ № 7. (вж. прил. Т. I, № 69)

Отъ Министерството на вътрешнитъ работи и народното здраве — отдѣление административно и за изборнитъ

учреждения — законопроект за освобождаване от отговорност и за окончателно отчитане по отчета за финансовата 1930/1931 г. секретарь-бирника при Градецката селска община, Котленска околия, Симеон Г. Кодев, който редовно е предаден на пощата на адрес: Бургазка окръжна смътна палата, съвет № 38, на тежест 5-500 кгр. на 12 ноември 1931 г. и изгубен при премасянето му. (Вж. прил. Т. I, № 70)

Отъ Министерството на вътрешните работи и народното здраве — отделение административно и за изборните учреждения — законопроектът за разрешаване на Вълчи-доската селска община, Провадийска околия, да сключи заем отъ Вълчидоската популярна банка, въ размѣръ на 3.000.000 л. (Вж. прил. Т. I, № 71)

Отъ Министерството на вътрешните работи и народното здраве — отделение административно и за изборните учреждения — законопроектът за допълнение на закона за признаване Рилския, Бачковския, Преображенския и Клисурския манастири съ всичките им притежания за отдѣлни общини. (Вж. прил. Т. I, № 72)

Отъ Министерството на вътрешните работи и народното здраве — отделение административно и за изборните учреждения — законопроектът за построяване на централно полицейско училище и други полицейски учреждения. (Вж. прил. Т. I, № 73)

Отъ Министерството на войната — законопроектът за отпускане безвъзмездно на Кърджалийското гарнизонно офицерско събрание една отъ държавните сгради на бившия турски вешев склад съ дворно мѣсто около нея отъ 7.228 кв. метра. (Вж. прил. Т. I, № 74)

Тия законопроекти и предложения ще бждатъ отпечатани и своевременно раздадени на г. г. народните представители.

Пристъпваме къмъ дневния редъ.

Г. Митовъ (д. сг): Искамъ думата преди дневния редъ.

Председателствуващъ С. Даскаловъ: Имате думата.

Г. Митовъ (д. сг): Г. председателю! Азъ съмъ отправилъ преди повече отъ месецъ едно питане къмъ г. министъра на земледѣлието по единъ въпросъ, който живо вълнува населението въ розопроизводната областъ. И азъ Ви моля, още повече, че г. министърътъ на земледѣлието е тукъ, да ми отговори, цъкъ и самъ той да ми даде обещание, да ми отговори въ най-кратко време, защото следъ нѣколко време вече питането ми става безпредметно.

П. Стайновъ (д. сг): За розопроизводството ли?

Г. Митовъ (д. сг): Да.

Министъръ К. Муравиевъ: Наскоро ще отговоря.

Председателствуващъ С. Даскаловъ: Г. министърътъ ще Ви отговори наскоро.

Г. Митовъ (д. сг): Кога?

Председателствуващъ С. Даскаловъ: Тия дни ще се определятъ день за питаня, за интерпелациитъ, и тогава ще Ви отговори.

С. Мошановъ (д. сг): Но розитъ не чакатъ! Тъ прѣкъсватъ!

Г. Митовъ (д. сг): Въпросътъ, за който се отнася питането, не чака.

Председателствуващъ С. Даскаловъ: Скоро ще Ви се отговори.

П. Стайновъ (д. сг): Казани нѣма да слагатъ хората.

Председателствуващъ С. Даскаловъ: Пристъпваме къмъ първата точка отъ дневния редъ — първо четене законопроекта за насърчване на градинарството.

Моля г. секретаря да прочете законопроекта.

Секретаръ П. Попивановъ (з): (Прочита законопроекта изцѣло, заедно съ мотивитъ къмъ него — вж. прил. Т. I, № 67)

Председателствуващъ С. Даскаловъ: Има думата народниятъ представителъ г. Симеонъ Патевъ.

С. Патевъ (з): (Отъ трибуната) Г. г. народни представители! Въ старата отоманска империя известни градове, въ борбата за своята прехрана, се издигнаха и спечелиха име и известностъ изъ всички страни — не само въ империята, но и въ нѣкои отъ голѣмитъ държави. Покрай дебарскиятъ дюлгери, които се славѣха по цѣлия Балкански полуостровъ; покрай трѣвненскитъ иконописци и покрай котленскитъ овчари, сѣ придобили име и търновскитъ градинари. Всѣка пролѣтъ, отъ дълги години, отъ десетки години насамъ, хиляди хора, отъ търновския край предимно, сѣ помѣкнали своята поклѣщина и сѣ трѣгвали по гурбетчицѣтъ, по прехрана. По-голѣмата частъ отъ тѣхъ преминаваха границитъ на отоманската империя и отиваха въ други държави. Други оставаха у насъ и търсѣха препитание. А всѣка есенъ — ония отъ васъ, които сѣ пѣтували по желѣзницитъ по това време, сѣ го забелязали, забелязватъ го и сега, понеже това занаятие и сега се практикува — всѣка есенъ тия гурбетчици се връщатъ съ печалба по роднитъ си огнища. Градинарството е единъ занаятъ, е една професия за търновскитъ градинари, които сѣ прѣснали навсѣкѣ по Балканския полуостровъ и изъ други държави и сѣ си спечелили известностъ, име и по цѣлата страна.

Кой е първиятъ, който е посочилъ този поминѣкъ? Мнозина наши стари общественици сѣ се занимавали съ този въпросъ, но най-добритъ изследвания сѣ направили покойниятъ Цани Гинчевъ и покойниятъ министъръ-председателъ Иванъ Евстратиевъ Гешовъ. Тѣ сѣ писали по тоя въпросъ. Следъ това сѣ се занимавали Хинковъ и др.

Първитъ градинари, г. г. народни представители, сѣ излѣзли отъ гр. Лѣсковецъ преди 215 години, между 1715 и 1720 г. Нѣкой си Рюстемъ бей ималъ свои наследници. Рюстемъ бей е билъ вакѣфъ на лѣсковскитъ имоти. Той повикалъ нѣкои лѣсковчани на работа въ цариградскитъ държавни фурни. Следъ време отишли и други лѣсковчани на препитание тамъ. Когато работата въ фурниѣ станала малко, а работницитъ били много, нѣкои лѣсковчани се присѣединили къмъ цариградскитъ градинари, гърци, арменци и др., и тукъ тѣ изучили тоя занаятъ. Следъ време и други лѣсковчани изучаватъ градинарството, и Цариградъ става тѣсенъ за тѣхъ. Още повече става тѣсенъ затуй, защото гърцитъ не искали да приематъ българитъ въ своето сѣсловие, защото гърцитъ сѣ чувствували, че тамъ се създава единъ новъ еснафъ. А знаемъ каква роля е играло еснафството преди освобождението ни.

Нѣкой търговецъ отъ Търново, който е работилъ въ Брашовъ, средналъ градинари-лѣсковчани, които му се обрадовали, че хубава работа научили въ Цариградъ, но нѣмадо кѣде да пласиратъ своя трудъ. Тогава тоя търговецъ ги поканилъ въ Брашовъ и отъ тамъ единъ по единъ тия градинари почнали да се изнасятъ по цѣла Ромѣния, защото лѣсковскитъ градинари се прочули изъ ромѣнскитъ градове. Особено следъ освобождението на Ромѣния, отъ 1859 г., движението на градинаритъ залѣло всички по-голѣми градове на Ромѣния и цѣла Ромѣния се сѣяла съ хубави зеленчукови градини, уреждани отъ българии.

Съ време, обаче, и Ромѣния става тѣсна. Второто мѣсто, кѣдето започнали да дебуширатъ българскитъ градинари, е Северна България, при гарнизонитъ въ Шуменъ и Плевенъ, кѣдето, за нуждитъ на войскитъ, много градинари намѣрили сѣщо условия за разработване на свои градини. Тримъ братя лѣсковчани се вдигатъ и отиватъ въ Бѣлградъ и поискали отъ князъ Михаилъ да имъ даде единъ търнакъ. Интересно е какъ тия българии сѣ си пробивили нѣтъ тамъ, какъ всичко сѣ създали съ своя трудъ и съ своитъ познания. Когато въ 1841 г. тия лѣсковчани отишли при князъ Михаилъ и поискали да имъ даде тоя търнакъ, за да направятъ отъ него зеленчукови градини, той имъ се изсмѣлъ, но имъ далъ търнака, и въ скоро време при Толчи-дере се създава една много хубава градина. Отъ 1860 година градинаритъ почнали да се разпространяватъ изъ Сърбия догодкова, че въ 1869 г., споредъ изчисления и изследвания, въ цѣла Сърбия е имало 92 български градини.

Отъ Сърбия нашитъ градинари почнали да заливатъ съседнитъ области на Австро-Унгарската империя — проникнали въ Австрия, въ Унгария, въ Чехия, по-нататѣкъ — въ Германия, а нѣкои стигатъ и въ Франция.

Следователно, пѣтътъ на градинарското движение започва отъ Цариградъ, минава презъ Ромѣния и Северна България, Русия, Сърбия, Австрия, Турция, главно Одринско, Германия и стига до Франция.

Много е интересна, г. г. народни представители, организацията на тия градинари. Тѣхната организация сѣще-

става и сега, макаръ че патриархалният живот е вече разнебитен от новите условия на живота. Сжщитъ тия тайфи, които нѣкога сж се създавали, продължават да сжществуват и днесъ. Градинаритъ си образуватъ тайфи отъ по 10, 20, 50, 60 души и участвуватъ съ тѣх нареченитъ паница: всѣки, съобразно своя капиталъ и трудъ, който влага, участвува въ печалбитъ. Безъ да сж учили нѣкога комунизъмъ, безъ да познаватъ социализма, повече отъ стотина години тия български граждани живѣятъ въ едно идеално обществено помежду си, безъ да иматъ каквито и да било разирани. Съ своитъ другарски отношения тѣ просто импонираатъ на всички народи, всрѣдъ които живѣятъ.

Тайфитъ се образуватъ въ Търновско. На пазара въ Горна-Орѣховица отварятъ единъ теверъ и въ него записватъ кой какво и колко е внесълъ. Оттамъ трѣгватъ по гурбетъ.

Интересни сж, г. г. народни представители, наставленията, записани пакъ отъ Цани Гинчевъ, които сж били давани на тия градинари при изпращането отъ родителитъ имъ: съветвали ги да бѣдатъ честни въ отношенията си съ своитъ другари, да пазятъ здравето си, да не се кашхрятъ при загуба, защото пари могатъ да се спечелятъ, но здраве — не. Изобщо много похвтителни картини рисува стариотъ български писателъ Цани Гинчевъ за тѣзи тайфи, когато сж се готвели да отпѣтуватъ. За тѣхъ всичко — мотики, лонати, ножове — освенъ дрехи, става общо. И докато градинаритъ сж въ своята градина, никакви спорове за никакви имоти не водятъ. Лениитъ не намиратъ мѣсто, много скоро биватъ излѣчвани отъ тайфата. Тамъ всички работятъ.

Г. Енчевъ (з): Изглежда, че образуватъ истинска комуна.

С. Патеъ (з): До Богородица градинаритъ трѣбва да изкаратъ разходитъ си. Инакъ, смѣта се, че тѣ сж загубили. Известни хора следъ туй оставатъ да зимуватъ въ чужбина, а другитъ се връщатъ.

Градинаритъ, г. народни представители, сж допринесли много за нашето възраждане; тѣ иматъ историческа заслуга. Даже ако нѣмаше никакви други причини, за да ги подпомогнемъ въ дадения случай, само за тази тѣхна историческа заслуга трѣбва да се обърне внимание на тѣхъ.

Презъ време на въстанието на Ипсиланти въ 1821 г. — казано е въ различни лѣтописи — Маринъ Пранинъ и Георги Страшилата, отъ Лѣсковецъ, имали градина въ Брашовъ. Били се при манастира „Немцулуй“ срещу еничеритъ и спахитѣ; държали се юнашки съ своята тайфа. И когато се свършили съчитѣтъ, наскѣли си паритъ, защото имали много пари, пробѣли си пакъ и не се предали на спахитѣ. Въ 1835 г. въ четата на Мамарчевъ главниятъ контингентъ сж били пакъ градинари. Въ 1856 г. при борбата на дѣдо Никола, сжщо така градинари взематъ деятелно участие. Презъ време на черковната борба градинаритъ иматъ единъ голѣмъ дѣлъ въ тази голѣма, епохална борба, която българското племе е водило за извоюване на своитъ правдини. Най-после градинаритъ сж имали и иматъ и днесъ голѣмо значение за икономическото повдигане на своя край. Първо, тѣ внасятъ пари: внасяли сж и ще внасятъ. Интересно рисува пакъ Цани Гинчевъ какъ селянинътъ отъ еленскитъ колиби, като се върне отъ Влашко или Сърбия съ кемеръ жълтици, отива при еленския чорбаджия и не се присмѣча като по-напредъ, а говори като самостоятеленъ човѣкъ и, ако има да му дава, развързва кесията си напреде му и му казва: ето ти паритъ, чорбаджи, благодаря на Бога и на Лѣсковчани, че ме отърваха отъ борчове, които никога нѣмаше да се изплатятъ, ако не бѣше благословената бахчеванска майка.

А какви пари сж печелили градинаритъ, показва ни следниятъ случай. Презъ Френско-пруската война въ 1870 г. край града Мецъ е имало две български градини. Вследствие на войната тамъ едната градина е било разорена, а другата уцѣлѣла. Зелката се продавала по 4 л. Есенъта, когато лѣсковчани се върнали съ спечеленитъ пари, цѣлиятъ Лѣсковецъ се смаялъ. Повикали ги чакъ въ Русе при валията, да ги питатъ откъде сж взели тия пари. Това показва какви тежки кярове сж донасяли градинаритъ въ нашата страна.

Ще си позволя да ви цитирамъ още единъ случай. Презъ 1865 г. войводата Панайотъ Хитовъ разиража, че като останалъ безъ работа въ Сърбия, отишълъ да работи въ градината на Нико Стателовъ, отъ Лѣсковецъ, и получилъ за едно лѣто 30 австрийски жълтици — около 360 български лева, преди обезценяването на лева.

Р. Василевъ (д. сг): Ще ги изкарашъ голѣми богаташи!

С. Патеъ (з): Въ мотивитъ на законопроекта г. министрътъ посочва, че внесена отъ градинаритъ сума възлиза на 100 милиона лева. Тая сума не може да бѣде точна, тя варира. Ще си послужи пакъ съ единъ цитатъ отъ Цани Гинчевъ, който казва така: „Като не изнасятъ нищо, освенъ нѣколко семена, а внасятъ само чисти пари, то и нашата митническа статистика не може да ни даде една цифра, защото този доходъ не може за сега да се запише въ никоя митническа книга“. Никой не може да установи колко сж паритъ, които внасятъ градинаритъ. Днесъ, вследствие на валутното ограничение, градинаритъ сж принудени по скритъ начинъ, чрезъ разни хитрости да пренасятъ тия пари, че просто се излагатъ на риска цѣлиятъ имъ трудъ да отиде на халосъ. Ще се спра на това по-нататкъ.

Най-после градинаритъ сж допринесли доста много за умственото издигане на своя край, съ своитъ навички, които тѣ сж придобили въ чужбина — съ обѣклото си, съ строежа на къщи, съ посылкитъ си — и не е случайно, че тоя търновски край минава за единъ отъ най-събуденитъ краища въ България. Азъ мога да твърдя, че градинаритъ бѣха първитъ хора, които донесоха въ Търновско разни семена и култури, като люцерна, крѣмно цвекло, детелина и — плугове и вѣлки. По-нататкъ по подражание почнаха и други да си ги доставляватъ. И наистина градинаритъ, ходили нѣкъде, видѣли модерни пещи, които даватъ по-голѣмо отопление за тѣжитъ градини — веднага пренасятъ това и у насъ: Ето защо, както ви казахъ, не е случайно, че търновскиятъ край е единъ отъ най-събуденитъ краища въ България. И азъ мисля, че въ значителна степенъ това се дължи на ходенето на градинаритъ по всички краища на свѣта.

Колко сж градинаритъ, които отиватъ въ чужбина и колко сж тукъ? За жалостъ, нашата статистика не може да ни даде точни сведения. Отгесохъ се до Министерството на външнитъ работи и до Дирекцията на полицията, обаче много отъ тѣзи данни си противоречатъ. Така, презъ 1930 г. имаме заминали въ чужбина всичко 9.812 градинари; презъ 1932 г. сж заминали за Ромѣния 4.500 души, за Унгарию — 3.600 души. Когато пъкъ, споредъ сведения на Дирекцията на полицията, въ Унгарию имаме около 7—8 хиляди души. Въ всѣки случай, фактътъ е единъ, че тия градинари въ миналото сж били по-много, а сега, вследствие на прѣчкитъ, които имъ правятъ разнитъ държави, постепенно намаляватъ. Напр., за текущата 1934 г. ми дадохъ сведения, че Ромѣния е дала съгласието си само за 3.000 души да емигриратъ тамъ; Унгарию — 4.100; Чехославия — 2.800; Турция — само 48 души; Югославия — 1.200 души. Преди една година отъ страна на Югославия се правѣха страшни прѣчки и градинаритъ бѣха принудени просто да бѣгатъ оттамъ. За вътрешнитъ градинари сжщо нѣмамъ точна статистика колко сж, затуй защото мнозина иматъ и други, странични занятия. Въ сведенията, които дава Дирекцията на статистиката, ще ги намѣрите подъ общата рубрика „земледѣлци“. За мене, обаче, е установено едно, че $\frac{3}{4}$ отъ Горноорѣховска околия, стр. едно население отъ 30.000 души, $\frac{2}{3}$ отъ Еленска околия — 20.000 души; $\frac{1}{2}$ отъ Търновска околия — 30.000 души, и отъ други съседни околии около 20.000 души, та всичко около 100—110 хиляди души се изхранватъ отъ труда на градинаритъ.

При това положение, при тѣзи исторически заслуги на градинаритъ; при това грамадно население, което чака отъ рѣшитъ на градинаритъ да се прехрани, вънъ отъ другитъ съображения, дълъгъ се налага на държавата да се загрижи за това съсловие, което, вследствие прѣчкитъ отъ вънъ и отъ вътре, западаше, макаръ че е жизнено-сѣбно и може да бѣде такова, за дълги години.

Можемъ да поздравимъ правителството, респ. министра на земледѣлнето г. Муравиевъ, че най-после внесе този законопроектъ, съ който ще се създаде епоха за този земледѣлски отрасълъ а не инцидентно да се разрешава въпросътъ. Тукъ съмъ длъженъ да изкажа публично благодарностъ на г. министрътъ Гинчевъ, който при една обиколка въ Търновско, презъ една влажна есенна вечеръ, видѣ какъ се връщатъ отъ чужбина градинаритъ. Той се заинтересува за тѣхното положение и по моя молба назначи комисия, която изработи този законопроектъ.

Градинарството, като занятие, се занимава съ произвеждане на разни видове зеленчуци, обаче то е още примитивно, то не е поставено на ония научни начала, както другитъ култури у насъ; то почива върху емпиризма върху опита на градинари. Напоследкъ се внасятъ разни зеленчукови семена, за да бѣдатъ засѣти у насъ. Градинарството се занимава съ отглеждане на скъпи, интен-

живни култури. Върху едно малко пространство земя може да се вложи много труд и капитал. Поради този си характер градинарството създава работа на много работници върху много малко земяна площ. Винаги по всички стъпки и мегдани се говори за трансформиране на земледелието. Аз питам: има ли по-добро, готово трансформиране на земледелието отъ разрастването на градинарския занаят? Във градинарството работят опитни работници, които не трябва да се обучават, а трябва да им се подпомогне, за да могат действително да залъят страната със все повече и повече градини и така да трансформират една по-голяма част отъ нашето земледелие. Градинарството дава храна и за собствена консомация, и за непроизводителното население, и за износ. Не съм много компетентен, но съм чувал и челя, че зеленчуците съдържат витамини. И не отъ вегетариански съображения, а отъ хигиенични, здравословни съображения, зеленчукът почва да се употребява все повече и повече.

Какво е количеството на зеленчуковите градини? То варира. Презъ 1928 г. имаме 24.730 декара, презъ 1929 г. — 29.270 декара, презъ 1930 г. — 24.520 декара, презъ 1931 г. — 25.950 декара и презъ 1932 г. — 27.730 декара. Това е за градините, насадени със зеле. Мога да ви чета данни и за лука, и за пипера. Презъ 1928 г. са били насадени с пиперъ 28.630 декара, а презъ 1932 г. — 38.400 декара. Площта, засята с други зеленчуци, също варира. Производството е различно, споредъ годината, защото знаете, че земеделските култури са изложени на дъжд, на вятър, на суша. Това производство задоволява местните нужди, а излишъкът може да се изнася. Подпомагането на износа, обаче, още не е урегулирано. Като не се допуска българският градинарь да иде въ чужбина, той се приспособява. Като по-рано си е пробивал път по всички крайща на Европа, така и сега, при тези хиляди и хиляди пръчки, които му се правят, за да не може да отиде въ чужбина въ-всѣто самъ да отиде, той изпраща въ чужбина своите стоки. Можемъ да изнасяме въ странство домати, зеле, пиперъ, краставици.

Износътъ презъ последните години, въ кръгли числа, е билъ както следва: презъ 1931 г. — 53 вагона, 318.000 кг., за 2.226.000 л.; презъ 1932 г. — 33 вагона, 198.000 кг., за 1.386.000 л.; презъ 1933 г. — 55 вагона, 330.000 кг., за 2.640.000 л. За подпомагане износа, който може да се развие до едно завидно положение, нужно е съдействието на държавата въ транспорта и уреждане на самия износ.

Въ това отношение много подпомагат и тъй наречените парници, които осигуряватъ износа на ранни зеленчуци. Г. г. народни представители! Идете въ с. Джулюница, Горноорфховска околия, презъ м. февруарий; ще видите какъ съ упорития трудъ на българския градинарь около ония села са построени парници съ изкуствено отгледане и благодарение на тия усилия и трудове, тия градинари могат да изкарватъ ранни зеленчуци и да ги изнасятъ на пазара. Тоя ранъ зеленчукъ ще намъри добъръ изазаръ и въ чужбина, въ Европа, ако може да се уреди неговия транспортъ.

Въ проекта, който бѣше изработенъ отъ комисията, бѣше предвидено да се внася безмитно стъкло за тия парници. Г. Григоръ Василевъ, ако се не лъжа, като министъръ на земледелието, навремето бѣше разрешилъ да се внасятъ такива стъкла безмитно. Страхувате се, сигурно отъ кражби. Но ако нѣкой вземе такова стъкло, за какво ще го употребява? Може ли да остане това неизвестно въ село? Никаква опасностъ нѣма. И азъ бихъ пледиралъ тукъ и въ комисията да се направи това улеснение, за да могатъ градинарите да си правятъ парници и да изкарватъ прѣна и ранна стока, която е още по-ценна.

Г. г. народни представители! Въ защита на градинаря азъ пледирамъ още едно нѣщо, а именно: да се премахне нормировката на зеленчука, който излиза по-рано. Който иска да си позволи лука да яде ранни краставици, той нека плати и по-скъпо. И увѣрявамъ ви, че градинарите именно отъ тия ранни зеленчуци печелятъ, защото, когато стоката стане много и голяма частъ отъ нея се изхвърля, тогава печалба нѣма. Повтарямъ, ако тѣ могатъ да печелятъ, то е именно отъ тези ранни зеленчуци. И нѣматъ кой знае каква печалба. Мене ми се струва, че въ законопроекта трябва да се постави особенъ текстъ, че тези ранни зеленчуци не трябва да се подлагатъ на никакви нормировки.

Градинарството у насъ, както ви казахъ, не е поставено на научна основа. Въ това отношение, освенъ опитния отдѣлъ „зеленчукъ“ при земеделската опитна станция въ Пловдивъ, нищо друго не е направено. Мисля, че и въ единъ чифликъ се работи въ това направление. Много градинари се провалятъ поради лошите семена: просто

върщатъ се есенъ безъ никаква печалба, следъ като цяло лѣто са пратосали своя трудъ вследствие на туй, че не са попаднали на добри семена. Климатическите и почвените условия у насъ още не са добре проучени. Нѣма да ви чета статистика за разреданата за всѣки окръгъ, обаче данните, съ които разполагамъ, говорятъ, че почти въ всички полета на Северна и Южна България зеленчукътъ може да вирѣе много, да дава добъръ резултатъ, количествено и качествено.

По отношение на чл. 10. Похвално е поставянето на този членъ въ законопроекта. Всѣка кооперативна инициатива трябва да се подпомага, още повече когато тя е за преработка и консервиране на зеленчуци. Отъ десетки години главната зимна храна на българския селянинъ не е ли консервираниятъ зеленчукъ? Коя селска къща зазимува безъ качъ съ пипереница, безъ качъ съ зеле? Консервирането на зеленчука е широко и благодатно поле за работа. Чрезъ консервирането се дава изобилна храна за презъ зимата, а освенъ това става разпредѣляне на произведения зеленчукъ — да има и презъ зимата, вмѣсто да се хвърли презъ лѣтото.

Производството на семена за износъ у насъ има голямо бъдеще. Трябва да се направятъ проучвания за вкусовете на чужденците. Всички семена могатъ да вирѣятъ у насъ. Организирана и планомерна инициатива — и резултатътъ ще надминатъ очакванията. Износъ на градинарски семена, безъ арпаджикъ, имаме, както следва: презъ 1931 г. — 12.788 кг., за 792.048 л.; презъ 1930 г. — 20.522 кг., за 1.699.784 л.; презъ 1929 г. — 21.229 кг., за 3.425.792 л. Освенъ това презъ 1929 г. сме изнесли арпаджикъ за 16 милиона лева кръгло. Следователно, получили сме за тези години около 25 милиона лева отъ износъ на градинарски семена. Както виждате, износътъ на семена прогресивно расте безъ всѣкакво подпомагане отъ страна на държавата. Тихо и безшумно българскиятъ градинарь изпраща своите стоки вънъ и внася толкова пари само отъ семена.

Зеленчуковите градини, както всички земеделски култури, са изложени на наводнения, суша и градушка. Въпросътъ за напояването отчасти е задоволително разрешенъ съ чл. 2, буква „а“, отъ законопроекта, но не така стои въпросътъ за напаста отъ наводнение и градушка. Колко градинари продаватъ дрехите си, за да могатъ да се върнатъ, само защото са имали нещастие малъ тѣхните градини да се излѣ нѣкой проливенъ дъжд или нѣкоя опустошителна градушка да ги разсипе. § 16 отъ временния правилникъ за условията за застраховка на земеделските произведения отъ измръзване и градушка слабо разрешава въпроса по отношение на градушката съ така наречените колективни застраховки. Премиятъ съ доста голямъ и трябва застраховането на земеделските градини да стане задължително, като се включватъ загубите отъ наводнение срещу допълнителни вноски. Нѣкога, когато правитѣ бѣха по-добри, нѣмаше нужда отъ писани договори и санкции за тайфитѣ, за които ви говорихъ, обаче днесъ експлоатацията се шири. Ето защо намирамъ за много умѣстни постановленията на чл. чл. 15 и 16 отъ законопроекта.

Трябва да се направи всичко за градинарите, които ходятъ въ чужбина. Държавитѣ определятъ максималния брой градинари българи, които могатъ да бѣдатъ допущани въ страната имъ. Пръчки има много: по-големите данъци, берии, такси, оторизации, обикновени работници трябва задължително да бѣдатъ отъ държавата, въ която е отишелъ градинарътъ да работи, скъпи паспортни визи, затруднения въ пренасянето на чуждата валута — сега съ чл. 14 последниятъ въпросъ се урежда. Всички държави поддържатъ и защитаватъ своята емиграция въ чужбина. И ние трябва да се стремимъ да създадемъ условия за съносно съществуване на българските градинари въ чужбина. Досега българските правителства, въ случай на тероризирани българските градинари въ чужбина, са се задоволявали само съ протести и искане обяснения и препискитѣ се спиратъ. И ако днесъ българските градинари въ Ромъния се ползватъ съ едно уважение, съ известно толериране отъ правителството, смѣло мога да заявя, че това не се дължи на никое българско правителство, а на самата работа на градинарите и на уважението, което си създали като честни хора.

И тукъ, г. г. народни представители, не мога да не ви прочета една поразителна статистика, която ще ви моля да изслушате съ внимание, за чуждите подданици въ България, които са хиляди въ единъ моментъ, когато нашитѣ българи се гърчатъ да намѣрятъ работа, когато по-вратитѣ на къщитѣ ви, г. г. народни представители, висятъ хора, които искатъ да станатъ чиновници, които унижаватъ достойнството си, само за да намѣрятъ каквато и да е служба. Ако въ България, като демократична страна, се

дават условия за работа на чужди подданици, нека и нашите хора в чуждите държави да намират условия за работа, а не да ги пхят по насилнически начин. Според сведенията, които имам, в България има насенови подданици руси 18.819. Защо тези хора не станат български подданици? Арменци има 10.056, турци — 5.716. Заинтересовах се и разбрах, че много от тези турци са родени в България, живеят в България, дори и дядите им са живели в България, а не искат да станат български подданици. Югославия има 4.525. Миналата година в Югославия са отишли 900 души български градинари, обаче един по един са изгонени под различни предлози и нито един от тях не е останал там на работа. Ромънци има 5.029, а наши градинари в Ромъния тази година ще бъдат допустим максимум 3.000 души. Гърци има 4.479 души. А колко български работят в Гърция и при какви условия се намират там? Защо ние ги толерираме в нашата страна? Какво дават там насреща? Австрийци има 1.433 души. Наши градинари в Австрия има само 70—80 души. В Унгария третират добре нашите градинари — там има 2.800 души. Но Австрия се държи много недобре с нашите градинари. Албаници има 504 души. Ще ми позволите, г-да, да ви кажа — това е много куйрозно — че срещу тези 504 албански подданици, които намират препитание в България, в Албания има двама българи. Ще ми кажете, че тия албанци работят у нас като бозаджии. Не е важно това, пък имаме и радомирци, които могат да вършат тази работа. Както ви казах, срещу тези 504 албански подданици у нас, в Албания има всичко двама българи, от които единият е кафеджия, другият инженер, и понеже миналата година инженерът бил заобогател, искал му 1.000 жълтици, за да го оставят, и само вследствие на едно големо застъпничество едва е могъл да се задържи. Та въпросът за чуждите подданици у нас е сериозен и народното представителство трябва да помисли върху него.

А. Николаевъ (з): Българи на работа в Албания може да има двама, но българи там има много повече.

С. Патева (з): Общо чужди подданици в България има 64.399 на 1 април 1934 г. Сведенията съм ги взел от Дирекцията на полицията.

Въпросът за чуждите подданици у нас е въпрос, по който само приказваме. В другите страни той е уреден, но у нас си стои там, където беше преди 10—15 години и може би още за дълго ще стои там. Когато от нашите градинари, които са потъли си оросяват полета, се искат разни разрешителни, аз не мога да разбера защо да не се поставят при същите условия и чуждите подданици в нашата държава. (Ръкоплъскания от някои земеделци)

Има още много дребни въпроси, г. г. народни представители, от голямо значение за преуспяването на градинарството. Тях ще изложа в комисията. Днешното Народно събрание в тези тежки за всички производители времена се притече на помощ на всички: на тютюнопроизводители, на оризопроизводители, на розопроезводители. Вярвам, че с всички разум и ентусиазъм то ще се отнесе и към съдбата на едно съсловие което само се е създавало, което много е дало на страната, както за икономическото, така и за интелектуалното издигане на своите краища, което е много дало на България и което е издигнало името на българина като честен и трудолюбив гражданин. Малко ще дадете, но бъдете уверени, че много ще получите, г. г. народни представители. И, най-сетне, за препитанието на тези 100.000 души, главният приходен източник на които е градинарството, и за заздравяването на едно производство, което има неоспоримо бъдеще в стопанското развитие на страната ни, ние трябва да приемем този законопроект.

Помогнете най-трудното от земеделските производства, насърчете го, за да трансформираме много плодородни поля в зеленчукови градини и с това да създадем и здрава храна на българското население.

Земеделската парламентарна група, отзивчива, към всички нужди на народното стопанство, с радост ще гласува представения законопроект, с твърда вяра, че като се улесняват и организират така всички отрасли на земеделието, при тъй усложнения и труден живот, ще се създадат все по-добри дни за българското земеделско производство, за българския земеделец, работник на полето, от преуспяването на когото зависи благоденствието на всички обществени класи и съсловия, от преуспяването на когото зависи и благоденствието на България. (Ръкоплъскания от мнозинството)

Председателстващ С. Даскаловъ: Има думата народният представител г. Тодоръ Торбовъ.

Т. Торбовъ (д): (От трибуната) Г. г. народни представители! Г. министърът на земеделието още миналата година беше наредил да бъде изработен законопроект за подпомагане на градинарите. Не знам по какви съображения, този законопроект миналата година не можда да бъде внесен в Камарата и да бъде приет. Аз съмтам, че днес, когато се занимаваме с представения ни законопроект за насърчение на градинарството в България, сезонът е вече доста напреднал и затова много от постановленията на законопроекта идат малко късно.

Названието на законопроекта, според земеделската наука, г. г. народни представители, би трябвало да бъде малко по-широко, защото в нашето земеделско стопанство са застъпени и други специални култури, като зеленичарството, цвѣтарството, овощарството. Така че би трябвало този законопроект да бъде малко по-общирен и да обхваща всички подобни специални отрасли на нашето земеделско стопанство.

Г. г. народни представители! Каква е разликата между градинарството и другите градинарски производства на нашето селско стопанство? Много естествено е, че тази разлика не е много голяма. И когато ще се застъпваме за градинарите с грижите, които са предвидени в този законопроект, би трябвало въпросът да бъде разискван по-широко — и за другите градинарски отдели на селското стопанство. В 1910 г. е бил създаден първият закон за лозарството и овощарството. Оттогава досега ние не виждаме направено нѣщо по-конкретно за подпомагане и засилване на тия специални поминѣци. По неволя би трябвало да вземем за примѣръ Търновския окръг, в какво състояние се намира той като градинарска област в нашата страна. В Свищовска и в полските части на Севлиево и Търновска околии повече е застъпено земеделието, където стопаните имат по 100—150 декара. Но в балканската част на Търновска и Севлиево околии, а също на Еленска, Габровска и Дръновска околии, се занимават предимно с градинарство, а най-много с овощарство, като стопанствата им са от 15—50 декара. Градинарството най-много и най-напред е било развито в този край поради това, че тамошните жители са странствували, са ходили главно в Цариград. Тях са били покровителствувани, според преданията, от нѣкой си Хрюстемъ бей. Това население в Цариград е било в връзка с старата турска военно-административна организация, преминала в тях в подобие на старо-българската военно-правна организация, като се е образувал тъй нареченият войнишки институт на българите в турската империя. Попълването първоначално на този институт се е състояло от доброволното зачисляване на българи-войници, чиято работа е била в изпълнение на нѣкои стопански, военни и други нареждания, като поправление на пътища при военни походи, пасене стадата на везирите, печене хлѣб и пр., и то в околността на Цариград и в самия град. По-късно, обаче, тези градинари, които са отивали в Цариград, са срещнали един брашовски търговец, който ги предумал да отидат в Брашов, защото там имало много добри условия за градинарството. Така те са продължили да странствуват в Ромъния. Според статистическите данни, през 1888 г. от Търновския окръг са излязали 9.556 градинари, от които 3.816 от Горноорѣховска околия, 2.778 от Еленска, 1.964 от Търновска, 653 от Кесаревска, 237 от Тръвненска и 108 от Дръновска.

Н. Пждаревъ (д. с. Ц): За коя година са тия сведения?

Т. Торбовъ (д): Аз започвам от 1888 г., за да ви покажа какъ емигрирането на градинарите се е увеличавало.

Н. Пждаревъ (д. с. Ц): Питамъ за коя година са тия данни?

Т. Торбовъ (д): За 1888 г. — За 1893 г. имаме следните цифри: 6.410 за Горноорѣховската, 6.929 за Еленската, 3.825 за Търновската, 218 за Павликенската, 212 за Кесаревската, 132 за Тръвненската и 57 за Дръновската или всичко 17.783 души. Трябва да забележим, обаче, че от тия 17.783 само 8.996 са заминали за чужбина, а останалите са упражнявали занаята си в България. Емигриращите по околии и по години са както следва: от Горноорѣховска: през 1899 г. — 4.437; през 1900 г. — 4.615; през 1901 г. — 5.549; през 1902 г. — 6.360. От Еленска околия: през 1899 г. — 2.603; през 1900 г. — 2.774; и т. н. или от цялия Търновски окръг през

1889 г. сж емигрирали 10.689; презъ 1900 г. — 11.764; презъ 1901 г. — 12.443; презъ 1902 г. — 14.515. Презъ периода 1903—1907 г. това странствуване на градинарите е продължило. Имамъ сведения, върху които нѣма да се спирамъ по-подробно, но общо мога да кажа, че презъ 1903 г. сж емигрирали 5.283 души на възраст отъ 20 години. И за забелязване е, че тия, които сж странствували, сж били обикновено на възраст между 14 и 20 години и между 40 и 45 години. Това сж най-жизнеспособнитѣ сили на нацията, които сж отивали въ странство, защото е имало редица причини, които сж ги заставяли да емигриратъ.

Презъ периода 1903—1907 г. за Америка сж заминали, по околии: отъ Габровска околия 40 души; отъ Горноорѣховска — 213; отъ Дръновска — 197; отъ Еленска — 35; отъ Свиновска — 1.503; отъ Севлиеуска — 516; отъ Търновска — 1.511; всичко 4.015, общо 6.024 души, между които е имало и жени и пр. Презъ 1903 г. сж емигрирали близо 12.413 градинари, презъ 1904 г. — 10.609, презъ 1905 г. — 16.193, презъ 1906 г. — 12.508, а презъ 1907 г. — 15.893 души. Главнитѣ страни, където сж емигрирали тия градинари отъ Търновски окръгъ, сж: Ромъния, Австрия и Русия. Отъ цѣлия Търновски окръгъ сж отишли презъ 1901 г. въ Ромъния — 7.805, въ Австрия — 2.330, въ Русия — 2.199. Презъ 1902 г. сж отишли въ Ромъния — 9.007, въ Австрия — 2.785, въ Русия — 2.673. Презъ 1903 г. сж отишли въ Ромъния — 9.385, въ Австрия — 2.298, въ Русия — 2.484. Следъ това идватъ държавитѣ Турция, Сърбия, Франция и Германия, въ които сж емигрирали наши градинари. Тогазъ, когато броятъ на емигрирашитѣ градинари въ Австрия и Русия се увеличава, той на емигрирашитѣ въ Ромъния, Сърбия и Турция се намалява главно поради разнитѣ прѣчки, които съзнателно имъ се правятъ отъ ресективнитѣ правителства и власти. Така, напр., българскитѣ градинари въ Ромъния — където по-рано числото имъ е съставлявало 60% отъ всички отиващи въ чужбина градинари — биватъ облагани съ 20—25% повече данѣкъ и имъ се правятъ всевъзможни прѣчки, поради което, както и преждеговорившиятъ изтъкна, особено по новата статистика, това число на емигрантитѣ градинари е намалѣло и достига почти половината отъ това, което е било преди 10 или 20 години.

Интересна е организацията на тия градинари. Тѣ странствуватъ, като образуватъ тѣй нареченитѣ тайфи. Тѣхниятъ трудъ и тѣхниятъ капиталъ сж, тѣй да се каже, сдружения на кооперативни начала и отъ това, което се получи като доходъ отъ тѣхната работа, всѣки получава своя пай споредъ положени трудъ и капиталъ. Особено въ 1907 г. емигрирането на тия градинари е било голѣмо. Най-много сж емигрирали отъ Русенския окръгъ, понеже тогава тамъ е имало голѣма суша и тази суша ги е накарала да предприематъ заминаване задъ граница. Следъ Русенския окръгъ идватъ Шуменскитъ, Плевненскитъ, Врачанскитъ, Видинскитъ окръзи, а най-малко е имало емигриращи градинари отъ Кюстендилския окръгъ. Това отиване на нашитѣ градинари въ странство се различава коренно отъ емигрирането въ Италия. Знаемъ, че тамъ преди да дойде Мусолини съ хиляди не, а съ милиони италианци сж отивали вънъ отъ своето отечество, защото населението е било много гъсто и не е могло да намѣри своята прехрана. Навоследъ тамъ емиграцията е намалѣла.

Г. г. народни представители! Градинарството въ Търновско е застъпено особено въ селата Дебелецъ, Килифарево, Ресенъ, Хотиница и Самоводене, а въ Горноорѣховска околия въ селата Целикраице, Джулюница, Стражица и пр. Заедно съ това, което се каза за емигриращото население отъ тѣзи части, ние бихме могли да поменемъ за градинарството не само въ Търновско, но и въ Пловдивско, защото тамъ сжщо има хубави природни условия за развитието на градинарството. Така сжщо имаме добри условия и въ Видинския и въ нѣкои части отъ Врачанския окръзи.

Градинарството е добило по-голѣмо развитие, по-голѣмъ тласѣкъ особено презъ войната, защото тогава нуждитъ на армията бѣха голѣми. Правителството тогава, подпомогнато отъ германцитѣ, достави отъ Германия редица сушилни за сушене на зеленчука и за изпращането му на войсковитѣ части. Ние имаме тогава построени сушилни, тѣй нареченитѣ Цимерманъ, които сушатъ зеленчуци и плодове, въ Видинъ, Враца, Пловдивъ, Стара-Загора, Кричимъ, Пазарджикъ, Златарица, Дебелецъ, Ресенъ и Русе и тѣй наречената сушилна Хаасъ, само за плодове, построена въ Кюстендилъ.

Независимо отъ тѣзи голѣми парни сушилни за зеленчуци и плодове, имаме въ сжщото време построени су-

шилни и въ много отъ селскитѣ краища, особено въ Търновско — тѣй наречената сушилна Хавелка, която суши отъ 1.500 до 2.500 кгр. зеленчукъ за сезонъ — които сж могли да спасятъ отъ разваляне много отъ зеленчуцитѣ на тамошнитѣ градинари.

Който сж малко по-възрастни отъ васъ, си спомнятъ, че армията тогава чакаше да ѝ се изпращатъ зеленчуци, но макаръ да имаме голѣмо производство, нѣмаше възможностъ да се направи това. Въ последствие, обаче, благодарение на тѣзи сушилни можеше навреме да бѣже продоволствуваната съ зеленчуци нашата армия, а сжщо така и голѣмитѣ градски центрове, като София, напр., които въ миналото не е могло да бѣдатъ достатъчно продоволствувани съ зеленчуци, тѣй като не е имало достатъчно превозни срѣства, а самитѣ зеленчуци не сж били приготвени въ такава състояние, че да могатъ да изтраятъ по-дълго време. Особено презъ войнитѣ зеленчуковиятъ пазаръ въ София се засили извънредно много и имаше нужда да си доставятъ зеленчуци чакъ отъ Одринско.

Г. г. народни представители! Консервирането на зеленчуцитѣ въ разнитѣ консервни фабрики става не само по сухъ, но, напоследѣкъ, и по мокъръ начинъ. На много мѣста вече въ България, като, напр., въ Пловдивъ, Търново, Варна, София сж извикнали редица консервни фабрики. И вие виждате, че законопроектътъ, който сега ни се представя за обсъждане и гласуване, въ нѣкои свои членове съдържа постановления за защита на консервната индустрия — иска се тя да бѣде покровителствуванa. После азъ ще се спра върху отдѣлнитѣ постановления на този законопроектъ.

Консервирането на зеленчука по сухъ или мокъръ начинъ е отъ голѣмо значение, защото така зеленчукътъ се запазва за по-дълго време за нуждитѣ на вътрешния и външенъ пазари. Затова би трѣбвало да се обърне особено внимание на тази индустрия и да се даде тласѣкъ на нашето земледѣлско производство да прибѣгва къмъ тѣзи специални култури, които могатъ да намѣрятъ пазаръ и вънъ отъ нашитѣ граници. И днесъ, когато, както се каза, нашитѣ градинари не могатъ тѣй свободно да отиватъ навънъ, за да прилагатъ своя трудъ въ градинарство, ние бихме могли да използваме тѣхния трудъ въ нашата страна, като, вмѣсто тѣхния трудъ да се прилага въ странство, консервираме нашитѣ зеленчуци по единъ добъръ начинъ, по начинъ такъвъ, че да могатъ да добиятъ пазаръ и намѣрятъ добри цени тамъ, дето не се произвеждатъ зеленчуци. Ние бихме могли съ тѣзи начини за консервиране на зеленчуцитѣ и плодетѣ да ги препратимъ много надалечъ отъ границитѣ на България.

Независимо отъ това консервиране има и други начини на консервиране: съ оцетъ, съ вода, съ солъ и пр. Консервирането въобще, по какъвто и начинъ да става то, ще трѣбва да бѣде закриляно отъ закона.

Единъ важенъ въпросъ, който се слага и който трѣбва да се разреши въ полза на нашитѣ градинари, е въпросътъ за зеленчуковитѣ семена. Преди войнитѣ зеленчуковитѣ семена се изнасяха въ странство, просто, тѣй да се каже, краденѣкъ отъ нашитѣ градинари. Тѣ, поставяйки на скрито мѣсто известно количество семена, ги изнасяха, за да ги застъпятъ и произвеждатъ зеленчукъ, тамъ, където тѣ емигрираха и откъдето се връщаха въ своитѣ отгинуща било презъ есенъта, било следъ 2—3 години, ако сж били въ по-отдалечени страни. Но презъ войната съ зеленчуковитѣ семена се много засили. Спомнете си, особено по-старитѣ отъ васъ, че германцитѣ съ вагони вдигаха семена отъ България като ги заплатаха много добре, но когато ги закарараха въ своитѣ мѣста, тѣ претърпѣха разочарование, защото много отъ тѣзи семена бѣха фалшифицирани и нѣмаха достатъчна кълняемостъ.

Въпросътъ за чистотата на семената е много важенъ и на него трѣбва да се обърне сериозно внимание, защото иначе се подбива търговията съ зеленчукови семена и се компрометиратъ тѣ на тѣзи пазари, на които бихме могли да изнесемъ голѣми количества. А фалшифицирането, г. г. народни представители, на семената може да става и то твърде лесно, защото, напр., семената отъ зеле и рапаница се различаватъ едно отъ друго и ако стане замѣняване на едното съ другото, можете да си представите каква голѣма вреда може да се нанесе на нашата търговия съ семена. Затова трѣбва да се взематъ мѣрки, да се осигури едно чисто производство, една чиста продажба на чиста стока, когато ше търсимъ чужди пазари.

Зеленчуковото производство въ България има голѣмо значение, защото въ него влататъ своя трудъ и тѣзи по-стари и по-млади членове на земледѣлското стопанство, които не сж годни за друга работа, защото по-старитѣ, поради слабата сила, която иматъ, не могатъ да вложатъ

свои труд в по-лека работа, а по-младите го алагат в правенето на лежи, в разсаждането и пр. и така могат да оложат своя труд в това производство. Ние виждаме, че освен зеленчуците, които биват консервирани, ние имаме и десетки хиляди декари засадени с босани, с други зеленчуци, като зеле, лук и пр., които се продават, без да бъдат консервирани.

Но единият голъм въпрос изниква. Това е въпросът за раяните и късни култури. Раяните култури, на които особено един от г. г. министрите на бившето правителство отдаде голъмо значение, биха могли също тъй и за напред да се развиват, биха могли да бъдат поощрявани и бихме могли с нашите железопътни мрежи, които имаме днес в България доста съгласени, и с хубавите условия, които имаме с водните пътища на Дунав и Черно-море, да ги изнасяме и в по-далечни краища, да имаме една по-развита търговия и един добър пазар там, където зеленчуците не могат да растат.

Г. г. народни представители! Каква е разликата между зеленчука и овощията, между цвѣтарството и зеленчукарството? Вие виждате, че в законпроекта за насърчване на градинарството е казано в чл. I: (Чете) „Градинарството по настоящия закон обхваща частни и кооперативни стопански предприятия и организации за производство на зеленчуци, зеленчукови семена, плодове и цвѣта“. А наподоу се казва, че от закона се засѣгат лицата, „които се занимават с произвеждане на зеленчуци, плодове и цвѣта“. Не съм ли прав, като казвам, че законът за насърчване на градинарството би трѣбвало да се разшири и да се включи в него и овощарството: когато в самия законпроект се казва и „плодове“? Кое наричаме ние плодове? Това ли, което се получава от градинарството, от бахчеванството, както се казва, или и това, което се получава и от овощни градини? Азъ мисля, че би трѣбвало да се разбери и второто. Този законпроект бѣше приготвен още миналата година и стоя цѣла година невнесенъ в Народното събрание. Имаше, следователно, достатъчно време той да бѣде разширен, още повече, че този законпроект е от голъмо значение за тѣзи околии, в които стопанството е дребно, от 10—15—20 декара и дето се занимават повече с градинарство и където има овощарски центрове. Би трѣбвало да се застъпи в този законпроект и овощарството.

Г. г. народни представители! Въ закона за лозарството от 1940 г., който се създаде, когато лозята в България пострадаха от филуксерата, когато всички стопани-лозари се бѣха смалили и отчаяли, защото тѣхните лозя отиваха към унищожение от филуксерата, имаше един откъс и за овощарството. Тамъ се предвидѣха нѣколко постановления, които насърчаваха, които даваха тласък на овощарството. И не напразно. Овощарството в България е доста много застъпено, овощарството в България е тъй поставено, че ние напоследък имаме много добър успех на западния пазаръ, защото имаме добри сортове, защото имаме вкусни ябълки, вкусни круши, които се ценят на западния пазаръ. Нѣмаме, обаче, нѣколко други условия, които да подпомогнат излизането на тая стока тамъ, където се търси, където се ценят. На този въпрос именно трѣбваше да се спре законодателът. Не е достатъчно само да се прокара законъ, какъвто е законът от 1932 г. за контролата на производството на зеленчуците, предназначени за износъ; има и други условия, които трѣбва да се създадат, за да може систематически да бъдат подпомогнати както овощарството, така и другите отрасли на селското стопанство.

Какво представлява нашата страна, това най-добре го ценят чужденците, когато идват в България, защото изглежда, че ние не можем да ценимъ ония блага, които ни дава природата на България. Въ България вирѣят много култури — и тѣзи, които вирѣят по северъ, и тѣзи, които вирѣят по югъ. Въ България вирѣе и розата, и тютюнът, и оризът, и ябълката, и крушата; вирѣят и всички зеленчуци, за които преди малко говорихъ. Не е достатъчно само да знаемъ, че тѣ вирѣят, но трѣбва да знаемъ какъ вирѣят и какво трѣбва да се направи за тѣхното по-голѣмо засилване.

Въ 1920 г. стана овощарска изложба в Кюстендилъ. Тогава се отпечати единъ атласъ по овощарството, в който бѣха включени 225 сорта овощия: 15 вида череши, 5 вида вишни, 4 вида кайсии, 9 вида праскови, 2 вида нектарини, 13 вида сливи, 90 вида ябълки, 46 вида круши, 5 вида дюли, 6 вида орѣхи, 1 видъ бадемъ, 1 видъ кестени, 1 видъ мушмула и 1 видъ лешникъ. А само въ Кюстендилъ, г. г. народни представители, имаме 180 вида овощия, от които 86 сѣ европейски сортове и 84 сѣ мѣстни сортове и на 10 още не сѣ установени имената. Това голѣмо коли-

чество сортове прѣчи на търговията сѣ овощия и на износа имъ на Западъ. Трѣбва да имаме за износъ овощия, които да подхождат на вкуса на хората, които ги купуват и консумират.

Отъ цѣлата обработваема площъ в нашата страна зърненитѣ храни, фуражът и угарът заематъ 93-92%, а за специалнитѣ култури се падатъ 6-08%. На овощарството се падатъ само 0-21%, когато въ Кримъ и Бесарабия се падатъ 2-5% и 2-2% отъ цѣлата площъ. Значи, въ сравнение сѣ по-овощарскитѣ страни, въ България не е достатъчно развито овощарството. И отъ тѣзи 0-21%, Кюстендилският окръгъ има 31% — значи 1/3 отъ цѣлото овощарство се пада на тоя окръгъ; на Търновски и Плевенски окръгъ се падатъ 44%, а на всички други окръзи се пада 24%. Отъ овощарството на Кюстендилския окръгъ, 77% овощарството се падатъ на Кюстендилска околия, 12% на Радомирска околия и 9% на Дупнишка околия.

Какво става сѣ полученитѣ плодове? Отъ сливитѣ на Кюстендилския окръгъ 60% отиватъ за извариване на ракія, 20% се употребяватъ въ прѣсно състояние, а други 20% се изсушаватъ или обръщатъ въ мармаладъ.

(Председателското мѣсто се заема отъ председателя)

Въ Кюстендилска околия има преброени 942.421 овощни дръвчета; въ Радомирска — 11.047 дръвчета — каква голѣма разлика; въ Дупнишко — 75.932 дръвчета, или общо въ цѣлия окръгъ е имало 1.029.400 дръвчета. Въ Кюстендилския окръгъ, въ 77 общини, имаме 39.058 декара засадени сѣ градини.

Г. г. народни представители! Не само Кюстендилският окръгъ е прочутъ — особено Кюстендилска околия — сѣ своитѣ хубави плодове. Имаме също — да не влизамъ въ голѣми подробности макаръ че даннитѣ сѣ много интересни — развито овощарство и въ Плевенския окръгъ, специално въ Троянска и Тетевенска околии.

И. Лѣкарски (д. сг. II): Позволете, г. Торбовъ. Въ прѣки че отъ 5—6 години имаме опитна овощарска станция въ Кюстендилъ, обаче Министерството на земедѣлието не намира възможностъ да я снабди сѣ земя, за да може да си върши опититѣ. И сега опититѣ по овощарството се вършатъ въ канцелярията на зданието, където се помѣщаватъ чиновницитѣ, обаче земя за опити още нѣма.

Н. Пждаревъ (д. сг. II): Бюджетни опити!

И. Лѣкарски (д. сг. II): И то става въ единъ край, където — както Вие признавате — овощарството е развито извънредно много.

Т. Торбовъ (д): Понеже Вие, г. Лѣкарски, който сте отъ Кюстендилския край, повдигате този въпросъ, иде ми позволите да ви кажа още нѣкои работи за Кюстендилско.

Както ви казахъ, въ Кюстендилско вирѣятъ 180 сорта овощия. Нарастващиятъ интересъ на населението къмъ овощарството, особено следъ 1916 г., срѣща почти непреодолими спънки отъ недостига и недоброкачествеността на материала за посаждаване. Така, напр., споредъ сведенията за раздаване на посадъченъ материалъ на населението презъ окръжната подвижна земедѣлска катедра за 1918—1920 г. имаме: за 1918—1919 г. търсени дръвчета 17.287, а отпущнати само 4.049, или 23-7%; за 1919—1920 г. търсени дръвчета 23.162, отпущнати 3.594, или 19%.

Н. Пждаревъ (д. сг. II): Извинете. Тѣзи сведения министерството ли Ви ги дава?

Т. Торбовъ (д): Азъ съмъ си ги събралъ самичкъ, г. Пждаревъ.

Н. Пждаревъ (д. сг. II): А въ министерството иматъ ли ги?

Т. Торбовъ (д): Не зная.

Н. Пждаревъ (д. сг. II): Тѣхъ не ги интересуна!

Т. Торбовъ (д): Предполагамъ, че ги иматъ.

Министъръ К. Муравиевъ: Отъ пазара не сѣ взети тѣзи сведения.

Т. Торбовъ (д): Тѣ сѣ взети отъ хора специалисти, които сѣ работили въ тая областъ. Азъ само съмъ ги събралъ.

Презъ 1920—1921 г. е имало търсени дръвчета 48.100, а сѣ отпущнати само 3.165 дръвчета или 6-6%. А за тритѣ

години всичко търсени 89.550 дръвчета, а отпустнати 10.818 дръвчета, или средно годишно 12% е удовлетворена нуждата от дръвчета.

Р. Василевъ (д.сг): А въ последните години: 1925, 1926, 1927, 1928, 1929 и 1930 г. колко сж отпустнати?

Т. Торбовъ (д): Г. Василевъ! Ако взема за всички години да Ви давамъ сведения . . .

Р. Василевъ (д.сг) Да се види дали сж удовлетворени всички искания. Това е важно да се знае.

М. Дочевъ (д.сг): Интересни сж данните за последните години.

Т. Торбовъ (д): Мисля, че пакъ не сж удовлетворени напълно, но да не се спирамъ на този въпросъ. Съ това не искамъ да упреквамъ нито днешното правителство, нито бившето, но искамъ да подчертая, че когато се касае . . .

А. Пиронковъ (д.сг.Ц): Много дръвчета изсъхнаха въ складовете, но не ги раздадоха на хората.

Т. Торбовъ (д): . . . за специалните култури, обикновено ние сме привикнали да не обръщаме внимание и затова имаме тѣзи резултати.

Докато имаме едно спадане на производството въ държавните разсадници, въ частните то се засилва. Въ държавните разсадници сж произведени презъ 1918/1919 г. 416.830 дивачки за подложки; презъ 1919/1920 г. сж намалени на 88.650. т. е., съ 79-8%, а въ частните разсадници само на Кюстендилска околия сж произведени 379.970 дивачки за подложки.

Г. г. народни представители! Това е положението на нашето овощарство въ Кюстендилско. Преди малко казахъ какво се прави тамъ съ плодовете. Отъ проучванията въ Кюстендилско се е установило, че 60% отъ сливовата реколта се обръща на ракия, 20% се употребява въ прѣсно състояние и около 20% се суши и преобрѣща въ мармаладъ.

Въ Кюстендилска околия е имало презъ 1929 г. 3.787 казана съ вмѣстимостъ 70—120 литри и 2—3 казана съ вмѣстимостъ 200—300 кгр., въ които около 60% отъ хубавите сливи се варятъ на ракия, която изцѣло се консумира въ страната. Както виждате, това не говори въ подкрепа на тия, които проповѣдватъ да не се употребява алкохолъ.

Въ Кюстендилска околия е имало около 60 стари сушилни, а въ другите околии сж още по-малко. Да не казвамъ въ какво се състои тѣхниятъ главенъ недостатѣкъ. Въ старите сушилни не се получаватъ добре изсушени плодове въ сравнение съ тѣзи сливи, които се получаватъ въ по-модерните сушилни.

Казахъ преди малко, че освенъ въ Кюстендилска околия, имаме развито овощарство въ Троянска и Тетевенска околии. Като овощарски центрове, следъ Кюстендилска околия, се смѣтатъ тия две околии на Плевенския окръгъ, където има една силно прѣсѣчена мѣстностъ съ слабо залесени склонове и сравнително малки пространства обработваеми земи, поради което тамъ земедѣлието е слабо застъпено. По-голямата частъ отъ склоновете сж залесени съ гори и овощни дървета, между които преобладава обикновената домашна синя слива.

Къмъ 1924 г. общото пространство на овощните градини въ Троянска околия е било 21.000 декари, въ Тетевенска околия — 11.467 декари. Най-добрите овощарски центрове въ Троянска околия сж гр. Троянъ съ 4.729 декари овощни градини, с. Орѣшака — съ 4.776 декари, с. Голѣма-Желѣзна — съ 1.964 декари и пр.; а въ Тетевенска околия, гр. Тетевенъ и с. Абланица — надъ 1.000 декари, с. Батулицы — съ 1.904 декари, с. Леси-дрѣвъ — съ 704 декари, с. Голѣмъ-изворъ — съ 452 декари.

Макаръ че овощарството въ тия околии се явява като главенъ клонъ отъ земедѣлието и бедното население до голяма степенъ разчита на своите градини, за да изкарва препитанието си, трѣбва да се подчертае, че овощарството е съвършено примитивно, особено въ Тетевенско.

Както казахъ, сливата е най-важната култура и се размножава изключително чрезъ издѣнки. По-старите градини представляватъ сливови гѣсталаци отъ издѣнкови дръвчета, безъ да се обръща внимание върху тѣхния изборъ и да се спазва известно разстояние между дръвчетата.

Освенъ домашната синя слива, тукъ се срѣщатъ така наречените търгуни, вариететъ отъ кръстосването на джанката съ сливата, чийто плодъ е соченъ, костилката не се отдѣля отъ месото, и служатъ главно за получаване на

ракия, която по вкусъ напомня джанковицата и по-малко се цени отъ сливовата. Въ градините на Абланица се срѣщатъ сжщо така наречените бѣлици съ топчести, блѣдожълти плодове.

Поради далечния пазаръ другите овощни видове сж по-слабо застъпени. Тукъ се срѣщатъ маса мѣстни сортове ябълки и круши, на които, както външността имъ, тѣй и вкусовите имъ качества не могатъ да задоволятъ взискателния пазаръ, както кюстендилските ябълки. Отъ ябълките най-много сж разпространени червените буковици, кандилетата, скриненките и др. Въ Троянско най-разпространени сортове ябълки сж: прешленки, перушка, влахини, биберки и др. Отъ крушите имаме: петровки, водници, караманди и пр. Ще ми позволите да ви цитирамъ една интересна статистика — направена отъ управителя на Троянския държавенъ овощенъ разсадникъ г. М. Таслаковъ. Споредъ тая статистика, презъ 1919 г. въ Троянска околия сж добити: сливова каша за варене на ракия — 8.424.781 литри, джанкова каша — 72.662 литри, крушова каша — 49.914 литри, ябълкова каша — 3.139 литри, или всичко 8.559.496 литри. Отъ това количество е добита сливова ракия 1.698.579 литри, отъ 30°, по 80 ст. градусътъ — 40.765.896 л. Въ сжщата година е добитъ мармаладъ около 100.000 кгр. по 14 л. — 1.400.000 л. и сушени сливи 100.000 кгр. по 14 л. — 1.400.000 л.; отѣхи 100.000 кгр. по 10 л. — 1.000.000 л. Или брутниятъ приходъ отъ овощните градини презъ 1919 г. е 46.165.985 л. Това е едно голямо богатство за тамошното бедно население.

Сжщото нѣщо е и въ Тетевенска околия. Споредъ сжщата статистика, тамъ имало 5—7 сушилни отъ типа на „Хавелка“ и на обикновените малки кюстендилски сушилни съ едно огнище. Въ Троянска околия модерните сушилни „Хавелка“ наброяватъ въ 1919 г. повече отъ 100, а сега сж много повече.

Доста мѣрки трѣбва да се взематъ за подобрене на овощарството въ Троянско и Тетевенско. Важното е, че тамъ се развѣждатъ сливите чрезъ издѣнки, а не, както е въ Кюстендилско, чрезъ пресаждане на обгородени сливови дръвчета.

Други пунктове у насъ, където е развито овощарството, това сж Габровско и Тръвненско. Тамъ е могло да се развие овощарството благодарение благоприятните климатически условия.

Въ Търновския окръгъ, споредъ отчета на Търновската окръжна постоянна комисия, презъ 1900 г. е имало 20.331 декари овощни градини, отъ които 224 декари засадени съ ябълки, 7.558 декари съ сливи, 14 декари съ круши и 12.184 декари съ разни овощия смѣсено. По околии декарите се разпредѣлятъ така: Габровска — 11.950 декари, Тръновска — 5.047 декари, Севлиево — 2.314 декари, Търновска — 471 декари, Горноорѣховска — 277 декари и Еленска — 138 декари.

Не може да се отрече, че още преди 30 години тамъ е имало стремѣжъ за засаждане на овощни дървета, обаче въ повечето случаи това е ставало безразборно, безъ изборъ на сортовете и безъ грижи по отглеждане на дърветата, при все че въ този край сж били основани най-старите държавни овощни разсадници: въ Елена, откритъ въ 1911 г. съ 94 декари; въ Тръвна, откритъ въ 1913 г.; въ Севлиево, откритъ въ 1897 г., съ 100 декари, и въ Търново, откритъ въ 1904 г., съ 92 декари. Тукъ се срѣщатъ всички видове мѣстни сортове, които носятъ стари национални имена, а така сжщо и разпространяваните отъ разсадниците европейски сортове. Споредъ статистиката отъ 1918 г., въ Търновска околия, отъ 59 села 37 сж консомирали овощията си, 5 села ги варили на ракия или сж ги сушили и 5 села сж ги продавали на пазара, а въ 12 села не е имало посадени овощни градини, при все че въ Търново има овощенъ разсадникъ.

Търновскиятъ окръгъ може да се раздѣли на три части: полска, предбалканска и балканска, въ които има различни условия за вирѣне на овощарството.

Г. г. народни представители! Имамъ още много данни. Може би не за всички тѣ сж интересни, обаче тѣ сж интересни за тѣзи, които внасятъ закони, съ които се цели да се подпомогнатъ онѣзи наши стопани, които се занимаватъ изключително съ градинарство и овощарство.

Ще ми позволите за 2-3 минути да се спра и на самия законопроектъ. Законопроектътъ е изграденъ на принципа: да се даде известна подкрепа на всички лица, които се занимаватъ съ производство на зеленчуци и овощия, като облагатъ ще останатъ въ тежестъ на фиска, безъ каквато и да е гаранция, че производителите ще допринесатъ съ своето умение и съ своя трудъ въ повече — като възмездие на дадените облиги за подобрене на производството, а съответно и на пласмента.

Желателно е да се поощри кооперирането на производителите, като за целта се коригира чл. 1 от законопроекта в смисъл, че от облагите на закона могат да се ползват предимно кооперирани производители. Съ това ще се централизира производството в по-малко райони и в по-малко ръце, ще се типизира и ще се улесни кредитирането му.

Н. Пждарев (д. сг. Ц): Г. Торбовъ! Вие считате ли, че кооперацията съ закон може да се създаде и че, докато се създаде тя, некооперирани производители не заслужават подкрепа?

Г. Торбовъ (д): Кооперациите се поощряват съ закон, а не се създават съ закон, г. Пждаревъ. Всички мероприятия, които би било желателно да се проведат в производството, ще могат да се приложат под контролата на кооперациите, съ което ще бъдат спестени маса неизбъжни разходи в повече, ако производството остане и в бъдеще разединено. Съ това ще се затвърдят в производството постоянните производители и ще се изключат от същото всички ония, които през една или друга година пожелаят да вземат участие в същото производство, само за да използват някоя облага на закона или някоя благоприятна конюнктура.

Подвеждането на производителите под контролата на кооперацията е особено желателно за производството на семена. Въ случая контролата на държавните семеконтролни станции още в време на производството е необходима и тя ще може да се приложи особено лесно чрез кооперациите.

Въ същия смисъл ще трябва да бъде коригиран и чл. 3 от законопроекта — облагите да се дават само на кооперирани производители, като една изключителна привилегия за тях.

Дадената привилегия по чл. 4 на градинарите за свободна продажба на тяхните произведения и в недълги и празнични дни следва да бъде съобразена съ закона за амбулантната търговия, съ закона за народното здраве и съ наредбата за работното време, които закони уреждат точно материята, какъ и кога може да бъде продаван зеленчукът и плодовете. Последните се третират като колониални стоки, следователно, за продажбата им ще останат въ сила всички ония положения, които съ в сила въ момента за търговия съ колониални стоки и не може съ единъ законъ за поощрение на производството да се отменят постановления на закони, създадени за регламентиране на търговията въобще или пък на работното време.

Предвидените въ чл. 10 облаги за консервните фабрики трябва да се съгласуват обезателно съ закона за насърчение мѣстната индустрия. Така гласи и постановлението на чл. 133, т. 7, от закона за подобрене на земеделското производство. Ако за насърчение на единъ отрасъл от земеделието, какъвто е градинарството, е необходимо да се дават на индустрията за зеленчукови и овощни консерви облаги много по-големи, отколкото на другите индустрии, то резонното е съ същите размери на облаги да се ползват всички земеделски индустрии — мелничарска, консервна за месо и риба, за обработване дърво и пр.

Облагите, давани на консервната индустрия, трябва да бъдат свързани съ уговорката, че ще бъдат давани само на кооперативни и производствени сдружения. По силата на действащия законъ за насърчение на индустрията всяко лице може да се ползва от облагите на закона. Ако тази консервна индустрия не е развита достатъчно и не е реализиранъ единъ по-голям износъ, причината е, че самото производство на суровия материал, на зеленчуците, е скъпо, понеже се застъпва от големъ брой малки разединени стопанства. Съ кооперирането на производството последното ще се поевтини и типизира.

За рентабилността на консервната индустрия е от голямо значение и стойността на опаковачния материал. Такъвъ се внася за сега от странство при цени относително високи. При високите цени на суровия материал и на опаковачния материал, естествено, произведените консерви не могат да бъдат евтини и да издържат конкуренцията на западноевропейските пазари. Така че перспективата на консервната индустрия трябва да се дири въ намаление цените на суровия и опаковачния материали.

Втората алинея на чл. 12 от проекта е въ противоречие съ закона за насърчение занаятите. Тоя законъ определя точно кои производства се смятат за занаяти и по

какъвъ начинъ се признава някому качеството на „масторъ“. Недопустимо е съ единъ законъ за насърчение производството да се коригира законът за занаятите.

Г. г. народни представители! Постановленията на членове 15 и 16, колкото и да съ желателни, мъчно могат да се проведат тъй, както съ редактирани. Тъ засягат материя, която е уредена съ други закони. Постановленията на чл. 15 засягат и трудовото законодателство, а тези по чл. 16 — съдебното законодателство. Едно вмѣшателство на единъ законъ за насърчение на едно производство въ тези два закона ще срещне твърде голяма съпротива, защото ще бъде фактически несъвместимо нито съ духа, нито съ формата на тези закони.

За зеленчуковото производство ще бъде добре да се дадат облагите, каквито съ дадени по силата на чл. 111 от закона за подобрене на земеделското производство, а за зеленчуковата индустрия да се дадат облагите по чл. 133 на същия законъ, като се включи и зеленчуковата консервна индустрия въ групите индустрии, които имат право да получат избрзените въ тоя членъ облаги.

Затрудненото положение на зеленчуковото и овощарското производство се отдава, от една страна, на увеличени разходи на производството въ последните години, а, от друга страна, на липсата на подробна регламентация на вътрешната търговия съ земеделски продукти. Една от мърките, за да се намъри изходът от положението, трябва да цели понижение коствемите разходи и типизирането на производството постижимо, както споменахъ, посредством коопериране на производството.

Въ чл. 9 се казва: (Чете) „Градинарските сдружения и кооперации, които имат или основат фабрики за консервиране на зеленчуци и плодове, се ползват съ следните облаги: а) освобождават се от данък заняти за срокъ от 10 години, начина от годината на построяване фабриката“. Излиза, че ще трябва да се опростят тия данъци и на всички фабрики, които до днесъ не били построени. Тоя членъ трябва да се измъни въ следния смисъл: освобождават се от данък занятие старите фабрики отъ влизане на закона въ сила, а новите — отъ основаването имъ.

Г. г. народни представители! Всичко можемъ да приказваме, всичко можемъ да правимъ, но най-важниятъ, най-актуелниятъ въпросъ остава въпросът за износа на зеленчуковите произведения, на зеленчуците, както и на всички земеделски произведения. Тоя въпросъ се е слагал много пъти на масата на комитетните лица, но мъчно може да бъде разрешенъ при условията, въ които днесъ живее свѣтътъ. Не трябва да се отрича, че всички правителства съ имали добротъ желание да увеличатъ износа на земеделските произведения, защото всички съ имали съзнанието да направятъ нѣщо за подобрене положението на производителите, но причините, за да не може да се направи това, трябва да се търсятъ въ това, че всички държави се ограждатъ, въ това, че искатъ да засилятъ своето земеделско производство, или ако иматъ нужда отъ земеделските произведения на други държави, искатъ размяната да стане срещу стоки, които те произвеждатъ. Не считамъ за нужно да се спирамъ подробно на тоя въпросъ.

Отъ Унгария не може да бъде изнесенъ пиперъ, докато не мине той презъ контролата на държавните органи и докато те не ударятъ своя печатъ. Също така и ние трябва да установимъ единъ строгъ контролъ върху всички земеделски продукти, които се изнасятъ. Трѣба да има единъ най-строгъ контролъ, за да се изнася това, което е добро, което е годно и може да намъри добъръ пазаръ.

Г. г. народни представители! Законопроектътъ, който днесъ разглеждаме, е отъ значение, макаръ че толкова късно се внася. Въ него се предвижда, че градинарите, когато отиватъ на градините си, ще се ползватъ отъ не знамъ каква си облага. Ами че те вече съ отишли по градините си. За тази година ние сме закъснѣли съ тая облага. Тоя законопроектъ, който трѣба да бъде предшествуванъ отъ редица други законопроекти, не трябва да остане единственъ. Когато говоримъ за трансформиране на нашето земеделско стопанство, когато говоримъ, че трябва да направимъ нѣщо за подпомагане на нашия земеделски производител, не трѣба да изпускаме изъ предъ видъ, че всичко, което трѣба да се даде на тоя производител съ законъ, трѣба да му се даде своевременно и бързо, безъ отлагане.

Азъ ще се спра и на другъ единъ въпросъ, който е отъ голямо значение за нашия земеделецъ — производител, който въпросъ остана неразгледанъ отъ това Народно събрание. Това е въпросътъ за копринарството. Не се внесе досега законопроектъ за насърчение производството на естествена коприна. Азъ сега искамъ набързо да се спра на тоя въпросъ, защото по него отивахъ и питане къмъ г. министъра. Цѣла година и половина чакаме

да се внесе законопроектът, но не се внася. Тръбва ли да слушаме мълвиите, които се носят, че причината за невъзможността на законопроекта била тази или онази? Ако не се внесе навреме този законопроект, знае се какви големи загуби ще понесе земледелският производител. Във Министерството на земледелието твърде енергично се предприемат известни работи от ръководните лица във Министерството, които често пъти не са специалисти. Понеже там има и специалисти, трябва у тях да се дири вината, когато се закъснеше с някои законопроекти, защото те не са навреме приготвили законопроектите, които трябва своевременно да се внесат и приемат от Народното събрание, за да се даде своевременно помощ на земледелците производители.

Няма да бъде безпредметно, г. г. народни представители, ако се спра и на друг един въпрос: че не трябва инцидентно да се създават отделни закони за подпомагане на земледелца-производител — днес да се създава закон за насърчение оризопроизводството, утре — за оризопроизводството, друг ден — за не знам какво си. Не трябва да се предприемат поотделно мерки за подпомагане различни производства, с оглед създаването условия за една или друга култура. Има основни положения за всички земледелски култури. Тия основни положения биха могли да се обсъждат и биха могли да се сложат във един, тъй да го наречем, земледелски кодекс, който да засяга всички култури. Във този кодекс трябва да се поставят всички начала, които са необходими, за засилването на земледелското производство, особено на ценните, на специалните култури.

Прави ми впечатление, че законът за лозарството и овощарството, създаден във 1910 г., до днес не е изменен и нищо не е направено, за да се даде гласък и на тия две производства. Само от време-навреме специалните култури се насърчават с отделни закони, каквито са прокарани и каквито се прокарват. Изглежда, че нашият земледелец страда от много любов. Всички правителства, и сговористкото, и бившето земледелско, и днешното, плачат за него; всички плачем за него, всички искаме да му помогнем, но може би от време навреме изват моменти, които отклоняват ония, които искат да му помогнат, и не се прави туй, което трябва да се направи навреме. Често се отклоняваме и не правим туй, което трябва да направим своевременно, навреме. Но така не трябва да правим за бъдеще. Поне тия, които се занимават, които регулират тази материя — отговорните лица — трябва своевременно да се занимават с всички въпроси и навреме да дават своите проекти на министъра си.

Г. г. народни представители! Законопроектът, който днес е сложен на разглеждане, е от голямо значение. Както казах и по-рано, той е поставен малко късно на разглеждане — още повече, че този проект аз имам смята тектът, с много малки изменения, още от миналата година и не виждам никакви особени причини, поради които да не е могъл да бъде внесен по-рано. При все това законопроектът е полезен и ще трябва да бъде гласуван от всички. Смятам, че народното представителство има това съзнание, каквото винаги е имало, когато е трябвало да защитава интересите на земледелците-производители, а особено — днешното правителство, което многократно е доказало, че най-много се е занимавало с този въпрос, най-много се е грижило за подобрене положението на земледелците-производители, макар че понякога условията и обстоятелствата са се стичали така, че не е могло да направи всичко онова, което е искало и е било необходимо. Пред вид, че законопроектът ще бъде от полза, заявявам, че нашата парламентарна група единодушно ще го гласува, за да може част по-скоро да го облъчем във формата на закон, който да подпомогне градинарите, които отдавна чакат неговата помощ. (Ръкопляскания от мнозинството)

Председателят: Има думата народният представител г. Момчо Дочев.

М. Дочев (д. сг): Г. г. народни представители! Нашата парламентарна група счита, че законопроектът е твърде навременен, твърде важен за нашето земледелско стопанство, засяга един от неговите важни отрасли и затуй, с някои поправки, които аз ще посоча и които особено ние ще посочим в комисията, групата ще гласува законопроекта.

Г. г. народни представители! Право е казано в законопроекта, че градинарството — аз разбирам, че законопроектът се отнася главно, до зеленчукарството и цвѣтарството...

Р. Василев (д. сг): Зеленчукарството, а не зеленчукарството, под което се разбира даване пари под лихва.

М. Дочев (д. сг): ... а не до овощарството, за което има специален закон — е най-интензивната земледелска култура, защото през един и същи работен сезон, една и съща работна площ се използва за няколко култури, за ранни и късни зеленчуци. Същевременно градинарството е трудово-интензивна култура, защото поглъща труда на трудовото семейство почти през цялата година. Защото още от ранна пролет се започва подготвяването на различните разсади във специални топлиници и чак до късна есен трудовото стопанство влага своя труд в градинарството. Така че, стигнали сме до там, че само с 3—4 декара градини на вода, изкуствено напояване и заедно с 3—4 декара още лозя, цѣли земледелски семейства по нашия край изкарват един задължителен поминък. Но същевременно градинарството е и капиталово интензивна култура, въ смисъл, че то се нуждае и от повече капитали, от по-голям инвентар, въ различие от другите интензивни земледелски култури, които са повече трудово-интензивни. Затова на място въ законопроекта е предвидено — и аз ще подчертая това — че кредитът е от голямо значение за градинарството. И затуй, както впоследствие ще спомена, Земледелската банка, като кредитор на земледелското стопанство, трябва да открие специални зеленчукарски или градинарски кредити.

Р. Василев (д. сг): Зеленчукарски.

М. Дочев (д. сг): Г. г. народни представители! За градинарството у нас вътрешният пазар ежегодно добива все по-голямо и по-голямо значение. Ако въ миналото, както изтъкна преждеговорившият г. Патеф, въпросът за градинарството у нас е бил повече въпрос за градинарската емиграция, то днес смѣло може да се каже, че няколко пъти повече земледелски работници влагат своя труд въ градинарство вътре въ страната, отколкото въ странство. У нас, от една страна, расте градското консомативно население, което търси ранните сортове зеленчукарски стоки, а от друга страна, зеленчукарските стоки, зеленчукът, става все по-важна и по-важна храна не само за градското, но и за селското население. И ние виждаме, че зеленчукът у нас на вътрешния пазар се консумира не само въ прѣсно състояние, но той се консумира съ стотици хиляди килограми вече въ консервирано състояние, въ тенеке, независимо от многото и много стотици хиляди килограми, които се консервират по примитивен, народен начин, въ всѣко едно наше домакинство. И затова първата задача на законопроекта е да насърчи градинарското производство, производството на зеленчук, както и цвѣтарството, което също така става един важен поминък за някои краища от България, какъвто е Сръбнотогорие, защото, както казах, изпъкват градове, които консумират също така много цвѣти.

За развитието на градинарското производство от голямо значение е производството на ранна стока, защото градинарите печели предимно от ранната стока. Обаче, за да се изкара на пазар ранна стока — турфанда — необходими са специални съоръжения, които костват доста скъпо за едно градинарско стопанство, даже за едно съдружие — това са специалните топлиници. И аз похвалявам инициативата, за която чувам, въ Кюстендилско да се използва горещата изворна вода — кюстендилският минерален извор — за топлиници, за да може да се подпомогне развитието на ранното зеленчукарство. Примѣрът въ Кюстендил трябва да бъде насърчен специално от правителството. Той трябва да бъде последван от примѣри и въ други места на нашата страна, защото, както е известно, не са малко горещите извори у нас.

Но, г. г. народни представители, вие няма да насърчите въ туй направление ефикасно градинарството, ако не се върнете към положението, създадено от бившия министър на земледелието г. Григор Василев, като разрешите безмитния внос на необходимите стъкла. Възражава се, че щѣли да станат злоупотребления. Г. г. народни представители! Злоупотребления може да стават съ всѣки един закон, съ всѣко едно положение, обаче тѣ са толкова минимални, толкова незначителни дори от фискално гледище, въ сравнение съ голѣмата полза, която ще имаме от безмитния внос на стъкла за градинарството, щото аз смятам, това възражение за твърде несериозно, още повече, че внесените безмитно стъкла, както се спомена тук, се внасят съ известни белези и не могат да бъдат употребявани за други цели, вън от тѣзи на градинарството.

Ето защо азъ обръщамъ вниманието на г. министра на земледелието, нека, покрай мърките, които сж предвидени въ законопроекта за насърчение на градинарството, да се предвиди и безмитен внос на стъкла за топлилнитъ, каквито вече ние имаме навсякъде въ страната. Кждето сериозно се занимаватъ съ градинарство, за което съвременно интензивно производство ни дава единъ отличенъ примѣръ горноорѣховското село Джулоница.

Като втора мѣрка за насърчение на вътрешното градинарство, както казахъ, трѣбва да бжде откриването на специални градинарски кредити при Българската земледѣлска банка. Нѣкои популярни банки въ градинарскитъ центрове, г-да, сж имали тази идея — да откриятъ специални градинарски кредити, които сж по-дългосрочни и които се даватъ при специални условия. Напр., въ с. Дебелецъ, Търновска околия — моето родно мѣсто — популярната банка раздава специални градинарски кредити при специални условия. Трѣбва Българската земледѣлска банка да поеме тази грижа, защото градинарското съсловие въ миналото, особено тѣзи градинари, които сж отивали въ странство като емигранти, сж били — а бихъ казалъ и днесъ още сж — обектъ на една голѣма експлоатация, защото, както казахъ, градинарството е свързано съ по-голѣми капитали, които въ миналото и днесъ се взематъ отъ частни лица срещу заплащане на грамадни лихви. Наистина, Търново и Горна-Орѣховица сж били центъръ на градинарството въ миналото, но ако проследите, вие ще видите, че тази градинарска емиграция е била обектъ на една много силна експлоатация съ малкитъ макаръ капитали, които градинаритъ е трѣбвало да занасятъ съ себе си въ странство. Ето защо въ закона трѣбва да се предвиди не само улеснение отъ страна на Българската народна банка, но трѣбва да се предвидятъ и специални градинарски кредити при Българската земледѣлска банка.

Въ законопроекта е предвидено — и добре е сторено — намаление на желѣзнопѣтнитъ тарифи при превоза на зеленчукарскитъ стоки: различни зеленчуци въ сурово състояние, семена, инвентаръ и пр. Трѣбва да се прибави сжщо така намаление на вѣлото и при превоза на тора, защото едно отъ главнитъ условия за вършенето на тази интензивна култура е изкуственото наторяване.

Р. Василевъ (д. сг): И ще трѣбва да се въведатъ и изкуствени торове.

М. Дочевъ (д. сг): Азъ ще дойда на този въпросъ. Имамъ го предъ видъ, г. Василевъ. — Защото, за да можете вие отъ една площъ да вземете нѣколко реколти, естествено, това налага едно силно наторяване на тази площъ. И трѣбва да се признае, че липсата на тора — у насъ разполагаме за сега само съ животински торове — е една прѣчка, една спънка за развитието на градинарството въ нѣкои специални градинарски центрове. Ето защо въ законопроекта трѣбва да се предвиди и пренасянето на тора по желѣзницитъ да става по специални тарифи, тъй, както пренасянето на произведенията на градинарството.

Паралелно съ това дохождамъ до мисълта на г. Ради Василевъ. У насъ се говори и пише за изкуствени торове и се правятъ опити за изкуствено торене. Културата, която изисква най-много торъ, която изисква изкуствено наторена площъ, е градинарската култура. Заради туй азъ обръщамъ вниманието пакъ на почитаемото министерство да се направятъ специални опити за изкуствено торене, за наторяване на различнитъ сортове зеленчуци.

Р. Василевъ (д. сг): Въ 1930 г. се направиха опити съ изкуствени торове на една малка площъ въ Св. Константинъ, Варненско, и дадоха блестящи резултати.

М. Дочевъ (д. сг): Азъ зная, че различнитъ градинарски култури изискватъ и различни торове и не бива да оставяме опититъ да се правятъ въ малкитъ земледѣлски-градинарски стопанства, а опититъ трѣбва да ставатъ въ държавнитъ стопанства въ съответни опитни станции. Азъ нѣмамъ време днесъ да направя справка, но убеденъ съмъ, че опитнитъ станции иматъ това предъ видъ и все сж направили нѣщо въ това направление, обаче направеното не е задоволително.

Сжщитъ тия опитни полета ще има да изиграятъ и друга една много голѣма роля. Касае се за подготовката на семена. Защото за градинарството доброкачествеността на семето играе грамадна роля; особено за нашитъ градинари, които, като емигранти, отиватъ въ Европа, доброкачествеността на семето е едно първо условие за

успѣха на тѣхния поминѣкъ. И трѣбва да признаемъ, че много наши градинари и градинарски тайфи сж страдали въ миналото затуй, защото снелулантѣ, мѣстни пакъ българѣ, сж имъ давали недоброкачествени и смѣсени семена, безъ нужната кълняемостъ и т. н. По този въпросъ азъ смѣтамъ ще говори съ много голѣма компетентностъ г. Стефанъ Бояджиевъ, който ще говори следъ мене, който има действително най-уреденото семенарско стопанство въ България, който се ползува съ голѣмъ кредитъ и благодарение на неговото семенарско стопанство нашитъ градинари въ странство сж гарантирани, че туй, което ще посѣятъ, ще изникне, че ще изникне туй, което се е жалаело, а не други растения. А градинарскитъ и цѣлтарскитъ семена много си приличатъ помежду си и фалшификацията, смѣсването имъ става много лесно. Въ нашитъ опитни станции ще трѣбва да се култивиратъ по-добри сортове зеленчуци, респ. зеленчукови семена, които ще има да изиграятъ една важна роля за този поминѣкъ. Азъ считамъ, че Министерството на земледелието ще обърне внимание и на тази страна на въпроса, още повече, че ние, както знаете, г. г. народни представители, по германска инициатива гласувахме тукъ едно предложение за насърчение на едно семеизпроизводство. И азъ четохъ въ вестникитъ, че вече тази инициатива е реализирана и че около 1.000 декара българска земя е ангажирана за производство на семена за нуждитъ на германцитъ. Ето едно поле, кждето може да се работи, кждето може да се вложи много и много квалифициранъ трудъ, какъвто е трудътъ на българския земледѣлецъ-градинарь.

Въ законопроекта се предвижда, че Министерството на земледелието ще открива и поддържа градинарски курсове. Г-да! Тѣ не сж излишни, но не сж и отъ първа необходимостъ. Въ всѣки случай добре е въ тѣзи курсове да се обърне внимание не само на отглеждането на различнитъ зеленчуци, но и на тѣхното консервиране, защото, колкото и парадоксално да звучи, българинътъ, който разполага съ най-разнообразна храна, особено селянинътъ, не умѣе да използва тази храна рационално, защото не е имало кой да му посочи какъ да я използва. И трѣбва да ви кажа, че днесъ въ градоветъ се консумира много повече зеленчукъ, взето на глава отъ населението, отколкото въ селата, кждето го произвеждатъ. Не само производството на зеленчукъ, но и неговото запазване за презъ зимния сезонъ може да бжде обектъ на работа въ тѣзи градинарски курсове.

Като интензивно производство, градинарството е изложено твърде много на действието на природнитъ стихии. Понеже въ единия площъ да кажемъ въ единъ декарь градина, е вложенъ много трудъ и голѣмъ капиталъ, 5—6 пѣти повече, отколкото, да кажемъ, въ единъ декарь, засѣтъ съ ечемикъ или съ пшеница, затова когато дойдатъ природни стихии — градушка или наводнение, защото градинитъ обикновено сж разположени покрай пороищата и рѣкитъ, рѣкитъ понѣкога излизатъ отъ коритото си и ги заливатъ и отвлечатъ — загубитъ на единия площъ градина сж нѣколко пѣти по-голѣми отъ загубитъ на единия площъ засѣта, примѣрно, съ зърнени храни.

Ето защо ще трѣбва да се въведе едно задължително, ако щете, подпомогнато отъ държавата, застраховане на градинитъ у насъ, защото много чести сж случанитъ когато, следъ като градинаритъ — както тѣ се изразяватъ — наредятъ градината си и почватъ вече да бератъ нейнитъ плодове, идватъ точно въ този моментъ градушкитъ, поройнитъ дъждове и само за нѣколко часа отвлечатъ труда на земледѣлското семейство или пъкъ на градинарското сдружение, вложенъ съ такава любовъ, съ такава грижа въ едно малко парче земя.

Р. Василевъ (д. сг): И при сегашнитъ застраховки държавата плаща половината отъ обезщетенията. Само че тѣ не се застраховатъ — тамъ е работата.

М. Дочевъ (д. сг): И ако има, следователно, областъ въ земледѣлското производство, въ която сериозно внимание трѣбва да се обърне на застраховката, то е, покрай лозарството, и градинарството.

Р. Василевъ (д. сг): Може да се свърже въпросътъ за застраховката съ кредита имъ — да не имъ се дава кредитъ отъ Земледѣлската банка, докато не се застраховагъ.

М. Дочевъ (д. сг): Това имамъ да ви кажа въ свързка съ градинарското производство.

Г. г. народни представители! Ще прибавя и друго нѣщо. Ние говоримъ — особено въ миналата Камара, когато имаше повече срѣдства, се говорѣше — за изкуствено на-

попване. Тукъ мина дори законъ за напояването на Пловдивската равнина. Има грандиозни проекти за изкуствено напояване, които биха дали действително добри резултати, но за реализирането на които сж необходими стотици милиона лева. Азъ ви обръщамъ вниманието, че тия народно-стопански труженици — градинаритъ — макаръ и по примитивенъ начинъ и съ примитивни срѣдства, държатъ десетки хиляди декара земя подъ вода презъ цѣлото лѣто. Тия усилия на тази частъ отъ нашето земледѣлско население трѣбва да бждатъ ценени и насърдавани. Изкуственото напояване тоже е свързано съ влагане на по-голямъ инвентаръ и по-голямъ капиталъ, затова се налага да се обърне внимание, щото този отраслъ отъ нашето земледѣлско стопанство да има нужния му капиталъ при по-износни условия.

Другъ единъ въпросъ е този за пазаритѣ. Въ законопроекта се предвижда, че градинарскитѣ произведения се превозватъ по българскитѣ държавни желѣзници по облагодриятствуваната тарифа.

Нѣкой отъ мнозинството: По най-облагодриятствуваната тарифа.

М. Дочевъ (д. ср): На едно мѣсто въ законопроекта се казва „облагодриятствуваната тарифа“, а на друго мѣсто се казва „най-облагодриятствуваната тарифа“. — Азъ бихъ казалъ, че трѣбва да се изработи специална тарифа за този превозъ по българскитѣ желѣзници, за да може на голѣмитѣ градски пазари да се явяватъ, да участвуватъ градинари и отъ по-далечни разстояния; напр., на Софийския пазаръ, който е най-големиятъ градски пазаръ въ България, да участвуватъ съ по-голямъ успѣхъ и по-голяма печалба градинари и отъ Търновския окръгъ, отъ Търновско и Горно-Орѣховско. За това сж необходими, както казахъ, специални тарифи, а не обикновенитѣ. Тѣ наречени облагодриятствувани тарифи. Когато е въпросъ за тѣзи тарифи, азъ пакъ припомнямъ тукъ, че отъ тѣхъ трѣбва да се ползуватъ не само произведенията и семената, но и срѣдствата за тѣхното производство. едно отъ които, главно, е торътъ, който често пѣти се доставя отъ голѣми разстояния.

Г. г. народни представители! Животътъ самъ прави своето, за да създаде и развие вътрешния пазаръ на градинарството, на зеленчука и на цвѣтята. Азъ за това вече говорихъ. Но дългъ е на управлението да се погрижи, чрезъ негово съдействие, да се развие износътъ на зеленчукъ въ странство.

Трѣбва да се признае, че износътъ на зеленчука е трудно дѣло, защото той се консумира винаги въ прѣсно състояние. Но ние можемъ и трѣбва да насочимъ нашитѣ усилия въ две направления: първо, износъ на зеленчукови семена който износъ, както ви казахъ, се върши и за който износъ се създаватъ и специални условия съ тази инициатива на германцитѣ въ България. Азъ и при другъ случай казахъ: нашиятъ българинъ е много буденъ въ стопанско отношение, както и въ всѣко друго отношение. Той скоро ще вземе този занаятъ отъ германцитѣ и азъ смѣтамъ, че нѣма да се мине много време и — въ това направление трѣбва да се работи — България ще стане една страна на износъ на зеленчукови семена, не само за нуждитѣ на нашитѣ градинари-емигранти, но и за мѣстнитѣ градинари въ чуждитѣ страни. Семенарството е една доста доходна култура. Семенарството изисква интелигентностъ, изисква почтеностъ, а това не липсва въ нашитѣ българи, особено въ онѣзи краища, където градинарството е развито. Второ, зеленчуковитѣ произведения могатъ — и този въпросъ трѣбва да се проучи — да бждатъ изнасяни въ консервирано състояние.

Р. Василевъ (д. ср): Единствената най-голяма прѣчка е скѣпниятъ амбалажъ.

М. Дочевъ (д. ср): Ще дойда и тамъ. Изпреварватъ мисълта ми.

Азъ искамъ да се спра сега на преработката на зеленчука. Индустрията за консервиране на зеленчукъ ми е позната. Тя се създаде преди всичко за нашия вътрешенъ пазаръ. Тя го завладѣ. Тя дава, г. г. народни представители, много евтинъ, прѣсенъ и вкусенъ зеленчукъ на населението презъ зимата. Консервнитѣ фабрики продаватъ 10 л. кгр., да кажемъ, тюрлю говечъ или фасулъ, като отъ тия 10 л. 5 л. струва кутията, амбалажътъ, а останалитѣ 5 л. сж за зеленчука и за всичката работа, свързана съ производството на консервитѣ, както и печалбата на производителъ. Вътрешниятъ пазаръ, обаче, е наситенъ, ако е въпросъ за градоветѣ. Но по насъ се наблюдава и следното твърде отраднo явление. Ние имаме въ Търнов-

ско работилници за консерви по селата. Селянитѣ, които произвеждатъ зеленчукъ, сами си консерватъ зеленчуци въ специални дребни работилници. И вие нѣма да намѣрите стопанство, напр., въ моето село, което да нѣма 10, 15, 20, 30 кутии консервиранъ зеленчукъ, а сѣщо и консервирани плодове. Така че когато консомацията на консервиранъ зеленчукъ проникне и въ селата — и трѣбва да проникне, защото това е хубава, здрава храна — безспорно, за тази индустрия ще се разкриятъ добри перспективи. Но управлението трѣбва да направи опитъ, усилия — това е предвидено въ законопроекта, бързамъ да дсбавя — да участвуваме въ грамадния пазаръ на консервиранъ зеленчукъ въ странство и специално на пазара на доматеното пюре, на доматения сосъ. Тази индустрия е още млада у насъ. Ние не сме се още научили да консервираме доматения сосъ по такъвъ начинъ, както го консервиратъ въ Италия и както вкусътъ въ чужбина го изисква. Специалиститѣ казватъ, че нашитѣ дсмати по вкусъ, по ароматъ конкуриратъ и далечъ надминаватъ италианскитѣ домати. Италианцитѣ обаче, изнасятъ за стотици милиона лирети консервиранъ зеленчукъ и главно доматенъ сосъ, а ние още не можемъ да си пробиемъ пѣтъ къмъ тия пазари. Ето единъ пазаръ, въ който ние трѣбва да участвуваме; въ който, ако участвуваме, скоро ще имаме успѣхи, защото, както казахъ, да не повтарямъ, нашата земя и нашето слънце раждатъ по-доброкачествени зеленчуци, отколкото земята и слънцето на северъ отъ насъ. И нашиятъ работникъ-българинъ, който отива въ странство, емигрира и където той минава за единъ специалистъ, и действително е специалистъ, ако работи тукъ при семейството си и използва труда и на млади, и на стари въ това семейство, ще може да конкурира въ износа на консервиранъ зеленчукъ и специално на доматения сосъ. Азъ бихъ слушалъ съ голѣмъ интересъ туй, което г. министърътъ ще каже въ това направление за направеното отъ министерството, защото министерството има за главенъ секретаръ днесъ г. Кушевъ, който е родомъ отъ Поликраище, Горно-Орѣховско село, което има толкова много градинари въ Будапеща, отъ където е протекло и благосъстоянието за Поликраище. Той сигурно се интересува отъ този браншъ и специално отъ преработката на зеленчука въ консерви. Обаче азъ скоро научихъ, че е сложенъ на дневенъ редъ този законопроектъ и нѣма въ възможностъ да прсуча въ министерството какво е направено

Но за тази индустрия единъ голѣмъ проблемъ е амбалажътъ. Тенекето, отъ което се приготвява амбалажътъ, се произвежда само въ Англия. Отъ Англия го купуваме и ние, купува го и Чехословашко, където има грамадни фабрики за консервиране на зеленчукъ и плодове. Както тѣ могатъ да надвиятъ на цената на този амбалажъ, да се приспособятъ къмъ тази цена, трѣбва да можемъ да се приспособимъ и ние. Но трѣбва въ законопроекта, когато е въпросъ за насърчение на консервната индустрия, да се предвиди безмитниятъ вносъ на амбалажа, защото азъ говорихъ за дребни работилници въ нашия край, въ с. Дебелецъ и другитѣ села които сега не могатъ да работятъ, заради това, защото сж принудени да купуватъ готови кутии отъ Искровичъ-Леви въ Русе. Искровичъ-Леви получава амбалажа безъ мито и продава кутия за 1 кгр. по 5-6 л.

Р. Василевъ (д. ср): Особено сега съ контингентитѣ скубятъ.

М. Дочевъ (д. ср): И понеже тия хора не сж получавали бѣло тенекѣ направо отъ Англия, днесъ тѣ не могатъ да внасятъ такова. Ето тукъ азъ смѣтамъ, че трѣбва да се намѣси съ много голѣма полза Министерството на земледѣлието, да се отпусне на тия работилници амбалажъ, тенекѣ безъ мито. Нѣма нужда тия работилници, тия малки фабрики, г. г. народни представители, непременно да бждатъ кооперативни. Хубаво е, когато сж кооперативни, тѣ както сж, напр., въ Килифарево, където имаме една кооперативна консервна фабрика „Св. Трифонъ“. Градинаритѣ се кооперираха, построиха си фабрика и ежегодно изкарватъ на пазара около 150.000 кгр. консервиранъ зеленчукъ. Но да не се слага условието непременно да бждатъ кооперативни. Могатъ да бждатъ и частни, могатъ да бждатъ и на различни дружества, могатъ да бждатъ и акционерни. То не е важно, важното е, че тѣ трѣбва да се насърчаватъ и да излѣзе отъ тѣхъ и отъ министерството инициатива и за износъ въ странство. И азъ смѣтамъ, че този въпросъ ще се разреши. А тѣзи дребни работилници за консервиране на зеленчукъ и плодове сѣщо така трѣбва да бждатъ насърдавани, защото тѣ приготвяватъ още по-доброкачественъ зеленчукъ и

плодове за храна на самото население. Така напр., въ с. Дражижево, Търновско, по инициативата на един селянин, който е билъ въ Русия, сега се създава една фабрика за консервиране само на кайсии за вътрешния пазаръ; знае се, че въ Лъсковецъ и въ Дражижево вирятъ отлични кайсии, които се продаватъ даже и тукъ, на Софийския пазаръ.

Спирамъ се на другъ единъ въпросъ, който, споредъ мене, е много важенъ, но не е засегнатъ отъ законопроекта. Ние наблюдаваме следното явление: въ зеленчуковитъ градини зеленчукътъ се продава на безценица, а като дойде тукъ, въ София, купува се извънредно скъпо. Презъ какви ръце минава, докато стигне въ София, какви такси плаща, не зная, но този въпросъ, който интересува продоволствието на София, ще тръбва да интересува и Министерството на земледелието въ свръзка съ този законопроектъ, въ който се предвижда насърчение на градинарското производство.

Това имахъ да кажа, г. г. народни представители, по въпроса за пазара на градинарскитъ произведения.

Ще кажа нѣколко думи за нашата градинарска емиграция. Преговорившиятъ г. Патевъ изнесе много интересни данни, които си е далъ трудъ да събере, за историята на градинарското емигранство въ миналото. Тръбва да констатирамъ, че именно на това емигранство отъ Търновския окръгъ се дължи до голяма степенъ културата и богатството на този окръгъ. Въ законопроекта се казва, че нашитъ градинари-емигранти внасятъ ежегодно по 100 милиона лева. Азъ не мога да кажа колко милиона лева внасятъ, защото това е въпросъ на преценка, и може би има въ нашия край опитни хора — лихвари и сарафи — които могатъ да дадатъ по-точни данни. Положително е, обаче, че въ миналото въ Търновския окръгъ сѣ по-стъпвали грамадни за нашето народно стопанство суми отъ градинаритъ въ странство, особено отъ ония въ Буда-Пеща и въ Русия. Тѣ не носѣха банкноти, носѣха злато и съ това злато допринесоха твърде много за развитието на материалната култура въ окръга. И ако отидете въ Горноорѣховско или въ Търновско, ще видите, че градинарскитъ села си личатъ и по благоустройство, и по домоустройство. Освенъ това градинарството е дало възможностъ да се издигнатъ маса интелигентни хора синове на нашето село. По-състоятелнитъ селяни-градинари сѣ изучили синоветъ си и сѣ имъ давали професии съ висше образование. Не можете да си представите колко лѣкари и хора съ висше образование има отъ Лъсковецъ, който въ миналото е билъ центърътъ на градинарството въ България.

Но заедно съ това тръбва да констатирамъ, че тѣзи градинари сѣ били въ миналото обектъ на страшна експлоатация. Азъ говорихъ за експлоатацията, засѣгаща капиталитъ, които тѣ сѣ носили. Но има и друго: за да си извадятъ паспортъ, да минатъ Дунава или да минатъ границата, тѣзи хора винаги е тръбвало да бъркатъ въ джоба си да плащатъ прескъпо. Голяма частъ отъ печалбата отъ своя трудъ тѣ сѣ прѣскали именно по отиването и връщането си, по тѣзи формалности, свързани съ пътуването имъ. Добре се прави сега въ законопроекта, че се улеснява градинарската емиграция. Тръбва да се предвидятъ всички възможни улеснения, да не се изискватъ отъ градинаритъ оѣзби формалности по изваждане на паспорти и т. н., които се изискватъ отъ други пътници. Това ще бѣде напълно оправдано, защото тѣзи хора отиватъ въ странство, където не само употребяватъ български семена, употребяватъ и малко български капиталъ, но — най-важното — влагатъ тамъ трудъ и внасятъ въ страната готови пари. Ето защо тръбва да се направи всичко възможно за улеснение на градинарската емиграция.

Излишно е да говоримъ, че нашитъ правителства тръбва да иматъ грижата, щото въ стопанскитъ конвенции, които ние сключваме съ другитъ държави, да се предвидятъ известни области и насърчения за нашитъ градинари въ странство.

Смѣтамъ сѣщо така като хубава мѣрка, която се предвижда въ законопроекта, задължителниятъ помирителенъ съдъ за градинаритъ. Това съществуваше и въ миналото, безъ законъ. Градинаритъ най-добре си разбиратъ отъ смѣткитъ и такъвъ помирителенъ съдъ ще имъ спести много разноски, които иначе би тръбвало да се харчатъ по сѣдилищата.

Г. г. народни представители! Може да се каже още много нѣщо по въпроса за нашето градинарство. Съ казаното споменахъ само най-важното въ свръзка съ този нашъ народенъ поминѣкъ, и сега се резюмирамъ. Градинарството у насъ не е само въпросъ за градинарска емиграция, то е единъ поминѣкъ, значението на който вътрѣ

въ страната расте отъ година на година. Съ него се занимаватъ хиляди земеделски работници. Отъ това гледище налага се да се насърчи то. Но то тръбва да се насърчи и като култура на интензивенъ трудъ и на интензивно обръщение на капиталъ. И за насърчението на този поминѣкъ тръбва да се турятъ въ действие всички сръдства, както тия, които посочихъ, така и други, които биха могли още днесъ да се посочатъ.

Ето защо, по изтъкнатитъ съображения, нашата група ще гласува законопроекта, който тя намира и своевременно, и важенъ. (Ръкоплѣскания отъ сговориститъ и нѣкои отъ мнозинството)

Председателятъ: Има думата народниятъ представителъ г. Стефанъ Бояджиевъ.

С. Бояджиевъ (д. сг. Ц): (Отъ трибуната) Г. г. народни представители! Законопроектътъ, по който разискваме, и по заглавие, и по съдържание третира материята по градинарството, а не и по овощарството и цвѣтарството. Затова азъ ще се огранича да разгледамъ само въпроса за градинарството.

Градинарството е една интензивна култура отъ нашето земеделско стопанство. Съ своето умение, съ своята специалностъ и съ своето изкуство градинарътъ получава отъ своя трудъ повече материални блага, отколкото всѣки другъ стопанинъ въ останалитъ отрасли на нашето земледѣлие. Освенъ това нашата земя и нашиятъ климатъ сѣ напълно пригодни и даже благоприятни за вирѣнето на зеленчуковитъ растения. Това зеленчуководство у насъ заема една площъ отъ около 480.000 декара и труда на около 92.000 семейства съ повече отъ 560.000 души. Въ това градинарство е инвестиралъ единъ капиталъ отъ близо 3 милиарда лева. И понеже тая култура изисква повече работна рѣка, тя ангажира ежегодно около 16.500.000 работнически надини. Градинарството нагледъ е може би малѣкъ поминѣкъ, обаче по своето съдържание, по своя замахъ създава стопански условия за намаляване на голѣмата безработица, която особено днесъ се чувствува въ нашата страна.

Когато се полагатъ грижи за вирѣнето, за подкрепането, за подпомагането на градинарството вътрѣ въ България, азъ искамъ тукъ да изтъкна, че правителството тръбва сѣщо така да подкрепя, да подпомага и нашата градинарска емиграция. Много се е говорило въ миналото, и днесъ се говори, че време е вече тѣзи емигранти да останатъ въ България и вложатъ своя трудъ и своята специалностъ тукъ, на мѣстна почва, а не да скитатъ немилни-недраги въ чужбина, да преодоляватъ редъ препятствия и прѣчки и да разстройватъ своя семеенъ животъ. Вѣрно е, г-да, че е хубаво да стане така, обаче, докато ние не създадемъ условия за единъ по-голямъ експортъ на зеленчукъ въ чужбина, и дума не може да става, че тия работници ще намѣрятъ условия и възможности да вложатъ своя трудъ и своята специалностъ — градинарството у насъ. И най-големъ ще бѣде нещастие за Търновския край, ако нашитъ емигранти-градинари бѣдатъ възпрепятствувани, спрѣни и останатъ въ своитъ селища. Тия хора, съ своитъ развити културни нужди, при много гѣстото население тамъ, ще бѣдатъ едно социално зло, както се казва и въ мотивитъ на самия законопроектъ. Това ще ги тикне въ крайности. Затова азъ бихъ молилъ — правителството да отѣли повече внимание и повече грижи, за да осигурява достѣпа на тази емиграция въ чужбина. Но бързамъ да кажа и да подчертая, че въ миналото правителството на Демократическия съговоръ, и при г. Цанковъ, и при Ляпчевъ, полагаше повече интересъ и грижи за тая емиграция и изобищо за градинарството въ страната, отколкото, за нещастие, днешното правителство на Народния блокъ, грѣбнакътъ на което е Земеделската партия, която по дългъ тръбва да защитава интереситъ на това стопанско съсловие.

А. Николаевъ (з): Въ какво се бѣха изразили тия грижи?

С. Бояджиевъ (д. сг. Ц): Емиграцията на градинаритъ отъ България въ чужбина въ миналото бѣше много голяма, особено отъ Търновския окръгъ, защото тамъ при 30 декара земя на стопанство, колкото притежаваше населението, за каквато и земеделска култура да използваше своята площъ, не бѣше въ състояние да задоволи своитъ развити материални и културни нужди. Ето защо това население бѣше поставено въ необходимостта да емигрира въ чужбина. И споредъ официалната статистика на нашитъ легации — макаръ тая статистика да не е точна, понеже голѣма частъ отъ градинаритъ-емигранти не се връщатъ въ България всѣка година, връща се единъ малѣкъ про-

центъ, а по-голямата част остава въ чужбина да зимува — въ 1912 г. сме имали около 45.000 души емигранти-градинари въ чужбина, които се разпределят по следния начинъ: въ Русия 28.000 души, въ Ромъния 7.500, въ бившата Австро-Унгарска империя 6.800 и въ Сърбия, Турция, Швейцария и Франция около 3.000 човѣка. Следъ войната, и особено днесъ, когато и тия страни, застрашени отъ собствената стопанска криза, почнаха да прѣчатъ и да ограничаватъ достъпа на тая емиграция, числото на тия емигранти-градинари намалѣ до минимумъ. Днесъ ние имаме не повече отъ 15.000 души емигранти-градинари въ чужбина, които се разпределят по следния начинъ: най-много въ Унгария, около 5.000 души, въ Ромъния около 4.500 души, въ Чехославия 4.000 души, въ Югославия 800 души, въ Полша 300 души, въ Австрия 300 души и въ Франция, Турция и други нѣкои държави по 200, по 150 човѣка

П. Попивановъ (з): А въ Русия?

С. Бояджиевъ (д. сг. Ц): Въ Русия останаха следъ войната близо 18.000 души, повечето отъ които измръха презъ болшевишкия режимъ, нѣкои се върнаха, а които днесъ стоятъ тамъ, сѣ немилли-недраги и всѣки денъ пишатъ писма, съ които изказватъ желание да се завърнатъ въ своето отечество.

П. Попивановъ (з): Искахъ да разбера, да не би да обвинявате правителството на Народния блокъ, че сега тамъ нѣма емигранти.

С. Бояджиевъ (д. сг. Ц): Азъ казахъ, че въ миналото правителството на Демократическия съговоръ вложи повече грижи, и, за да не бѣда голословенъ, ще подчертая какво то извърши въ полза на тази емиграция. Въ 1925 г. правителството на Цанковъ сключи съ Чехославия една спогодба-конвенция на базата на взаимността и осигури до денъ днешенъ отиването на повече отъ 4.000 души български емигранти-градинари въ Чехославия.

Министъръ К. Муравиевъ: Числото е увеличено.

С. Бояджиевъ (д. сг. Ц): Презъ 1925 г. г. министре, чехитѣ спрѣха отиването на българскитѣ градинари въ Чехославия и ние бѣхме заставени да сключимъ тая конвенция на базата на взаимността и по този начинъ да осигуримъ достъпа на нашитѣ градинари въ Чехославия. Въ 1928 г. унгарското правителство, респ. Министерството на земледѣлието, бѣше взело мѣрки да спре или да ограничи до минимумъ отиването на наши градинари въ Унгария. Тогава нашето правителство, отъ своя страна, взе инициативата и следъ редъ разговори и преговори унгарцитѣ дадоха своето съгласие, но не на базата на взаимността, но поради онѣзи симпатии, които унгарскиятъ народъ храни къмъ българския. И днесъ най-много градинари имаме въ Унгария.

Г. Говедаровъ (д. сг.): И на симпатиитѣ, които българскиятъ народъ храни къмъ унгарския.

Министъръ К. Муравиевъ: Но не къмъ правителството на Съговора. Защо го говорите това, г. Бояджиевъ?

С. Бояджиевъ (д. сг. Ц): Следъ това, г. министре, ромънитѣ сѣщо така искаха да спратъ емиграцията на българскитѣ градинари въ Ромъния. Тогава правителството на Съговора влѣзе въ преговори съ ромънското и сполучи да осигури достъпа на повече отъ 4.500 души градинари редовно въ Ромъния. Такива бѣха отношенията и съ Полша, Франция, Австрия и други държави. Въ Министерството на външнитѣ работи даже имаше специаленъ чиновникъ, който още отъ есенъта влизаше въ контактъ и разбирателство съ нашитѣ пълномощни министри въ чужбина и осигуряваше достъпа на тази наша емиграция въ различнитѣ страни.

Министъръ К. Муравиевъ: Пълномощниятъ ни министъръ тогава, г. Бояджиевъ, се занимаваше съ историята на Буда-Пеща, и когато ние взехме властта, той не знаеше дори броя на градинаритѣ въ Буда-Пеща.

С. Бояджиевъ (д. сг. Ц): Г. министре! Българската легация въ Будапеща знаеше точния брой на градинаритѣ

Министъръ К. Муравиевъ: Не го знаеше.

С. Бояджиевъ (д. сг. Ц): Питамъ Ви, г. министре, миналата година въ Югославия, когато екстернираха съ полиция

нашитѣ градинари презъ месецитѣ мартъ и априлъ и ги докараха въ България и тѣ оставиха тамъ на произвола на съдбата своитѣ капитали и своя инвентаръ, застъпи ли се българското правителство да ги осигури отъ материални щети? Не се застъпи. Какво направихте, когато миналата година ромънското правителство, на 1 мартъ, спрѣ всѣ какво отиване на градинари въ Ромъния и повече отъ 2.000 души не можаха да отидатъ, като оставиха инвентара си да загине? А тази професия има доста скѣпъ инвентаръ: мотори, стѣкла, помпи и др. Маса отъ тоя инвентаръ загинна и се нанесоха съ десетки милиона лева загуби на тая емиграция. И тая година австрийската и полската държави направиха редъ прѣчки и не дадоха дѣленъ достѣпъ на нашата емиграция.

Министъръ К. Муравиевъ: Всѣка година се повтаря това нѣщо.

С. Бояджиевъ (д. сг. Ц): Защото малкъ интересъ се проявява. Азъ не обвинявамъ Васъ, г. министре, азъ обвинявамъ повече Външното министерство, защото това е въ неговия ресоръ.

Министъръ К. Муравиевъ: Туй нѣщо не отговаря на истината. Не че се касае за мене или за нѣкой другъ.

С. Бояджиевъ (д. сг. Ц): Азъ съмъ се явявалъ нѣколко пѣти въ Външното министерство и началникътъ на консулския отдѣлъ д-ръ Караджовъ и главниятъ секретаръ ми казваха: „Министърътъ е заетъ много и нѣма време да направи енергични постѣпки, за да се осигури отиването на тѣзи хора въ чужбина“.

Тия хора съ своето отиване въ чужбина ползватъ себе си, ползватъ своитѣ семейства, а сѣщо така ползватъ и нашата държава, ползватъ девизитѣ на нашата Народна банка. И споредъ статистикитѣ, които имамъ, и тия, които Народната банка има, вносътъ на чужда валута отъ чужбина, безъ да става износъ на нищо, само срещу единъ трудъ, вложенъ тамъ, въ 1928 г. е стигналъ максималния размѣръ 400 милиона лева чужди девизи. Питамъ ви азъ васъ: при такава една грамадна цифра на чужди девизи, не заслужава ли тази емиграция малко по-големо внимание отъ страна на българското правителство?

Работата на нашитѣ градинари и въ България, и въ чужбина е поставена на едни социални условия, на формата на задругата. Тамъ нѣма експлоататоръ и експлоатиранъ. Тамъ всѣки съ своя трудъ, съ своитѣ способности получава онова, което задругата припечелва отъ своята професия.

Освенъ за достѣпа на българската емиграция-градинари въ чужбина, бившето правителство направи още редъ облекчения на тази емиграция. То откри въ много отъ голѣмитѣ центрове въ чужбина почетни търговски консулства, които защитаватъ и днесъ интереситѣ на българската емиграция-градинари — отъ произволитѣ и посегателствата на общинскитѣ и финансови власти тамъ, юд-тиквани отъ мѣстнитѣ градинарски синдкати на тамошнитѣ подданици. Такива консулства се откриха и въ Братислава, и въ Бърно, и другеда и дадоха доста добъръ резултатъ. И зимаъ се яви една делегация отъ наши градинари въ Чехско да се оплачатъ отъ това, че тамъ почнали да ги облагатъ съ колосални такси за болничната каса. И благодарение на енергичното застъпничество на консулството въ Братислава и въ Бърно, тѣ бѣха освободени отъ тѣзи грамадни такси, които затрудняваха тѣхния поминѣкъ.

По въпроса за паспортитѣ миналото правителство направи сѣщо така редъ облекчения на тая емиграция, като намали таксата отъ 1.000 л. на 200 л. По отношение формалността сѣщо така направи известно опростотворение, като единъ паспортъ за градинаръ се издава само срещу два документи: бирническо удостоверение и удостоверение отъ прокурорския паркетъ, безъ които документи абсолютно е невъзможно да се издаде единъ паспортъ.

По отношение на визитѣ, правителството влѣзе въ връзка съ тия държави, въ които отива нашата емиграция, и уреди, на базата на взаимностъ, едни по-малки такси за визи на нашитѣ градинари при отиването имъ въ чужбина.

Бившето правителство премахна и данъка върху дохода, на който бѣха подложени българскитѣ градинари и тормо-зени отъ финансовитѣ власти, защото една финансова власт не може да прецени какво печели единъ емигрантъ-градинаръ, а по донесения отъ страни, често пѣти партизански, той биваше ограбванъ. Правителството, казвамъ, премахна тоя данѣкъ върху дохода и прокара само поземелния данѣкъ за българския градинаръ.

По отношение стѣклата и всички ония материали, необходими за парницитѣ за ранната култура на зеленчу-цитѣ, бившето правителство позволи вноса имъ безъ мита

и подвозъ съ намалена тарифа. Това е едно облекчение и улеснение, по което ще говоря по-после.

Така също пътуването на миналото на българските градинари по българските държавни железници ставаше съ 50% намаление; подвозът на всички продукти, на всички материали ставаше също по намалена тарифа. Прикачването на вагоните съ такива продукти, които подлежат на развала, към смесените и пътнически влакове се таксуваше по една благоприятствена тарифа.

Но, г. г. народни представители, да се спремъ сега на самия законопроектъ на министра и да видимъ какво той предвижда и като се приеме въ тази му форма, какво облекчение ще почувствува градинарът въ своята професия.

Азъ предвидително ще кажа, че законопроектътъ не предвижда нищо съществено, законопроектътъ не предвижда нищо ново, а, напротивъ, предвижда работи, узаконени вече и отъ които българският градинарь се ползува и сега. Така че нѣма смисълъ втори пътъ да ги узаконяваме.

Казва се въ законопроекта: „Ползуване отъ общественитъ води“. И сега по силата на закона за водните синдикати, всѣки единъ градинарь се ползува отъ общественитъ води, като плаща такса по 30 л. на декаръ земя, която оросява по изкуственъ начинъ. И съ този законъ му се дава същото.

С. Патевъ (з): Защо приказвате туй, г. Бояджиевъ, когато азъ съмъ получилъ ей сега отъ 20 градинарски дружества телеграми, въ които казватъ, че най-големиятъ и боленъ въпросъ за тяхъ е въпросътъ за водата?

К. Караджовъ (з): Защото толкозъ познава въпроса и критикува! Къде има водни синдикати?

Председателятъ: (Звъни)

С. Бояджиевъ (д. сг. Ц): По-нататъкъ законопроектътъ казва, че градинаритъ ще се ползуватъ съ благоприятствени тарифи по българските държавни железници. Ами че тази работа е уредена. И днесъ подвозътъ на производството на българския градинарь и неговитъ материали се ползува съ благоприятствени тарифи. — Вземете тарифитъ на българските държавни железници и вижте благоприятствената тарифа, съ едно процентно намаление. Значи същото нѣщо предвижда и законопроектътъ сега.

„Продажбата въ празнични дни на производството на българския градинарь“. Та питамъ ви азъ вастъ: колъ общинска властъ, коя държавна властъ е ограничила или ограничава продажбата на продуктите на българския градинарь въ празнични дни? Ами че производството на българския градинарь е продуктъ на ежедневна необходимостъ за консомация, то е продуктъ, който подлежи на развала. Нѣма случаи на възбрана, на препятствие и нѣма смисълъ да го узаконяваме.

„Загуби, плащани на експортъритъ отъ чужбина“. Отъ де ще се взематъ тѣзи срѣдства за заплащането на тѣзи загуби — законопроектътъ не предвижда. Какъ ще става преценката на тѣзи загуби — законопроектътъ не предвижда. Не допускате ли вие, че подъ тая форма на закона могатъ да ставатъ много беззакония, че може да ставатъ много пристрастни работи, че може да заставите самитъ експортъри да изкористятъ това положение и да ви представятъ фалшиви документи за своя пласментъ и продажба и да искатъ да експлоатиратъ българската държава? Ами че това съ маниери на всѣки единъ експлоататоръ-търговецъ! Ето защо азъ мисля, че това е най-неудачниятъ членъ, който предвижда законопроектътъ. Въмѣсто такава загуба, г. г. народни представители, предвидете — ако имате срѣдства, разбира се — една експортна премия на тоя зеленчукъ. По този начинъ повече успѣхъ ще постигнете, отколкото съ заплащането на загуби отъ пласмента въ чужбина.

„Подвозъ на градинаритъ съ 50% намаление“. Вѣрно е, че ние 8 години го практикувахме, ползувахме се отъ това намаление съ 50%. Хубаво е, че следъ 3 години министърътъ на земледѣлнето е дошелъ до убеждението, че трѣбва и занаятъ градинаритъ да се ползуватъ отъ това намаление по българските държавни железници.

„Ползуване отъ кредитъ при Българската земледѣлска банка“. Суха фраза. И сега, който е кредитоспособенъ градинарь и има гаранции, се ползува отъ кредитъ. Който не е кредитоспособенъ и не може да представи гаранции, не може да получи кредитъ. Питамъ ви азъ: какъ ще се организира това кредитиране на този градинарь? Ще трѣбва да има известно пояснение и допълнение, да се каже по какъвъ начинъ ще се кредитира. А това не го виждамъ.

С. Патевъ (з): Ще го видите въ правилника. Вие нищо не виждате въ цѣлия законъ. 8 години не го направихте.

С. Бояджиевъ (д. сг. Ц): Позволете тая работа да я разбирамъ повече.

С. Патевъ (з): Вие разбирате отъ търговската страна на въпроса.

П. Попивановъ (з): (Къмъ оратора) Ти разбирашъ да скубешъ и да експлоатирашъ само!

С. Бояджиевъ (д. сг. Ц): По-нататъкъ въ законопроекта се казва, че се забранява продажбата на производство отъ държавнитъ, войскови и трудови стопанства и затворитъ, съ цель да се премахне нежеланата конкуренция на производителя-градинарь. Но това отъ 4 години вече фактически не съществува. Азъ зная окръжнитъ на министра на войната, на министра на правосѣдието и на министра на благоустройството, съ които абсолютно е забранена продажбата на пазарищата на производство отъ обществени и държавни градини. Така че и съ това постановление на законопроекта, азъ мисля, че много късно се идва да се запази интересътъ на българския градинарь.

П. Попивановъ (з): Съ какво е забранено досега?

С. Патевъ (з): Съ окръжно!

П. Попивановъ (з): Значи, той сравнява окръжното съ закона!

С. Бояджиевъ (д. сг. Ц): „Даване“ — казва по-нататъкъ законътъ — „облаги на всички градинарски кооперации“.

П. Попивановъ (з): Съ какво е забранено? Съ окръжно. Това е съвсемъ друго.

С. Патевъ (з): Съ окръжно е забранено.

С. Бояджиевъ (д. сг. Ц): Даване, казва се, облаги на всички ония градинарски кооперации, които построятъ фабрики за консервиране на зеленчуци и плодове, да се ползуватъ съ безплатни общински мѣста и известни данѣчни привилегии. Ами по силата на сега съществуващия законъ за насърчение на мѣстната индустрия всѣко такова предприятие може да се ползува съ безплатни мѣста и съ известни привилегии и данѣчни облаги. Има ли смисълъ тогава отъ специаленъ законъ за българския градинарь?

С. Патевъ (з): Има смисълъ, защото има срокъ 10 години.

С. Бояджиевъ (д. сг. Ц): Паспорти, казва се, ще се издаватъ срещу 200 л. такса. Ами и сега паспортнитъ такси съ 200 л. Така е узаконена таксата на паспортитъ: на работници, на студенти, на градинари по 200 л., на търговци по 1.000 л. и пр.

Р. Василевъ (д. ор): Сега е 3-годишенъ срокътъ за паспортитъ. Това е измѣнението.

Министъръ К. Муравиевъ: Това нѣма значение за г. Бояджиевъ.

С. Бояджиевъ (д. сг. Ц): Договоритъ за градинарскитъ задруги ще трѣбва да се депозиратъ въ мѣстната община, ако градинарътъ работи въ България, или въ българската легация, ако работи въ чужбина. Защо се прави това? Азъ схващамъ смисъла на това положение така: да се предпазятъ известни членове на задругата отъ експлоатация, отъ произвола, отъ каприза на ръководителя на задругата — както го казватъ „гаазда“. Това разбирамъ. Обаче това достатъчно ли е: да депозирате единъ договоръ въ общината или въ легацията? Съ какво осигурявате останалитъ членове на задругата отъ своеволията на водача на тая задруга? Съ нищо. И ако искате, г. министре, да защитите интереситъ на тия членове на задругата отъ произволитъ на водача на задругата, предвидете въ тоя членъ една материална гаранция, която заедно съ договора да се внесе въ общината или въ легацията, та когато тоя водачъ на задругата измѣди своя работникъ, или го онеправдае, да има срѣдства на разположение, съ които да се обезщети пострадалиятъ.

Казва се: помирителен съдъ. Добре, хубава инициатива е да се разрешават спорните въпроси с помирителен съдъ, който да даде ефикасно, навременно разрешение на споровете, които биха се явили в тия задруги. Но този помирителен съдъ тръбва да бъде последна инстанция. Защото, щом дават възможност решенията на този съдъ да отиват в редовните съдилища, в апелацията, в касацията и пр., вие затруднявате разрешението на споровете, отегчавате положението на пострадавшия, на потърпевшия, вие го поставяте в невъзможност да бъде задоволен. Ето защо в тия области, ако искате да получите положителни резултати, за спорове до известни разходи поне, тръбва да бъде последно решението на помирителния съдъ, да не подлежи на апелация.

Даване валута от Народната банка! Ами Народната банка не е престанала никога да дава валута. От 8—10 години Народната банка дава валута на всички градинари, които отива в чужбина; представя си паспорта на гишето на Народната банка, за да се види къде отива и Народната банка одма разрешава. Народната банка има това съзнание и без туй улеснява градинарите, така че няма смисъл това положение.

Така че цялостният законопроект, в всички негови положения, азъ ви казахъ, нищо ново не разрешава, нищо ново не създава, съ нищо ново не облекчава труда на българския градинарь.

С. Патеувъ (з): По-добре законопроектът да се отегли, за да могат да използват градинарите всичко това.

С. Бояджиевъ (д. сг. Ц): Г. г. народни представители! Какво тръбва да се направи, ако искаме да защитим интересите на българския градинарь, да го облекчим в неговия труд, да създадем възможност тая култура, каго интензивна, да се развива все повече и повече, и да дадем поминък на маса български граждани и земледълци?

Първо, вие ще тръбва да засилим експорта. Какъ ще го засилим? Ще го засилим само тогава, когато създадем условия, възможности за ранната култура на зеленчуците. Освен природните и климатическите условия, които тръбва да се използват за тая професия, които българската земя и слънце дават, ще тръбва технически да съоръжим нашия градинарь, за да може това производство, тая култура да се получава месецъ напред, когато цените на тия продукти на чуждите пазарища сж високи и когато с тия високи цени ще може българският производител-експортър да преодолее мъжнотите в транспорта и големите мита и такси. Ако чакаме и работим по старит примитивни начини на производство — да закъсняваме с нашата зеленчарска реколта и да отиваме на пазарищата, когато тамошните градинари, съоръжени технически, изнасят производството си на пазара по-рано — тогава ние, които сме поставени при неравни условия по отношение на транспорта и митата, не ще можем да конкурираме и пазарите ще бъдат затворени за насъ.

Ето защо първо и важно условие е да създадем ранна култура. Какъ ще я създадем? Ще я създадем, като организираме българските градинари в кооперативни организации, или като подкрепим личните инициативи и дадем възможност на българския градинарь да си построи парникъ, както е навсякъде в Европа — за което по-късно ще говоря — за да може да произведе зеленчук по-рано. Необходими сж за тая работа стъкла и всевъзможни други материали. Всичко това ще тръбва да се внесе от чужбина. Дайте възможност да се внесат стъкла без мито. Казва се: в България има фабрика, която произвежда стъкла. Но тя продава по 650 л. касата стъкло, когато днесъ франко пристанище, дунавско или морско, една каса стъкла струва 250 л. Какъ може единъ градинарь да плаща 650 л. за каса стъкла, когато може да я купи за 250 л.? Дайте възможност да се внесе това стъкло. Дайте възможност да се внесат необходимите парни казани за произвеждане на парата, която тръбва да се образува в тия парници. Само когато облекчим вноса на тия материали, когато дадем възможност на производителя градинарь да нагоди своето производство с тия технически съоръжения, той ще може да произвежда ранни зеленчуци, които да отиват на пазара, когато от другде още не сж излезли сь своето производство, и да засилим експорта на нашите зеленчуци. Иначе ще стоимъ при това положение, при което се намираме сега, когато имаме износ само 50—60 вагона зеленчук годишно на стойност 8—11 милиона лева. Това е съвършено дребна и незначителна цифра. Срамъ е за България, при тия условия,

климатически и почвени за градинарство, при тая подготовка на добри майстори в тая професия, да останемъ тъй назад в тая област.

Друго нищо. Ще тръбва, безспорно, правителството при сключване на търговски договори, особено с тия държави, където имаме възможност да пласираме нашия зеленчук, да направи всички възможни искания да се намалят вносните мита, защото вносните мита в чужбина сж колосални, често пъти 5 и 10 пъти по-високи, отколкото струват самите продукти. При тѣзи страшни бариери на вносните мита, по никой начинъ вие не сте въ състояние да внесете зеленчук тамъ. И ще тръбва да се постави, както направиха унгарците, които сь специална тарифа между Германия и Унгария, между Италия, Австрия и Унгария осигуриха вноса на своя зеленчук. И унгарците разчитат да изнесат за повече от 700—800 милиона лева зеленчук презъ това лѣто. Това сж надежди, които унгарците иматъ и които ще се оправдаятъ. А въ всички търговски договори, които ние имаме сь Германия и сь Чехославия, където внасяме и можемъ да внесемъ най-много зеленчук, абсолютно нищо не се казва по отношение вноса на зеленчуци отъ България в тѣзи държави. Това е една фатална грѣшка. Осигурете износъ сь тамъ, ляването на вносните мита на тия държави за нашите зеленчуци и тогава ще дадете потикъ на зеленчуковото производство. Не се ли направи това, сь тия ваши закони нищо няма да направите. Само ще хвърлите хакпа въ устата на гладния — друго нищо. Дайте възможност сь единъ ефикасенъ търговски договор, сь сключени специални конвенции между нашата и чужди желѣзнопътни администрации, подвозът да става бързо, особено на продукти, които подлежатъ на развала, за да могатъ за 24 часа, или най-късно за 48 часа да пристигнатъ на берлинското, пражкото и виенското пазарища. Дайте организация. Нека се съоръжимъ сь необходимите хладилни вагони; създайте на експортните пристанища складове-хладилници, каквито има навсякъде в чужбина; създайте при важните товарища влагалници — едно въ Северна България и друго въ Южна България — хладилници, дето ще, става товаренето и захлаждането на тѣзи вагони, за да можете навреме да експортирате тая продукт, за да стигне и безъ развала на своето мѣстоназначение.

Министъръ К. Муравиевъ: Това, което говорите, по-казва, че не знаете какво сме направили.

С. Бояджиевъ (д. сг. Ц): Резултатите на нашия експортъ говорятъ, че абсолютно нищо не сме направили въ това отношение.

Министъръ К. Муравиевъ: Въ ваше време нищо не направихте, а ние сега сме почнали.

П. Попивановъ (з): Тъкмо тая бележка тръбваше да ви се направи, г. Бояджиевъ, защото изглежда, че вие вчера сте се родили.

С. Бояджиевъ (д. сг. Ц): То е най-лесно да се оправдаватъ сь другите.

Т. Кънчевъ (д. сг. Ц): (Къмъ П. Попивановъ) Сега си отивате — какво приказвате, че почвате?

П. Попивановъ (з): Вашето „движение“ спрѣ вече

Т. Кънчевъ (д. сг. Ц): Сега тръбва да се прижимъ да експортираме васъ. Вие само повтаряте какво е направено. Но нищо ново не правите. Идеи ви липсватъ.

Министъръ К. Муравиевъ: Азъ ще ви отговоря.

С. Бояджиевъ (д. сг. Ц): Ще тръбва, г. г. народни представители, така сжщо, както сж направили другите държави, които експортиратъ най-много зеленчуци, като Италия и Холандия, да организираме изкуственото напояване на нашите градини, защото нашата земя и нашиятъ климатъ страдатъ много отъ голѣми суши презъ лѣтото. За да можемъ да гарантираме плода на производителя, ще тръбва изкуственото оросяване да се подпомогне и подкрепи отъ държавата. Ще тръбва така сжщо да засилимъ...

Министъръ К. Муравиевъ: По-конкретно говорете.

С. Бояджиевъ (д. сг. Ц): Нѣмамъ време.

Министъръ К. Муравиевъ: Това е интересно. Сега ни тръбва.

С. Бояджиев (д. сг. Ц): Нѣмамъ време, г. министре; липсва ми време.

А. Циганчевъ (з): Презъ ваше време имаше само свински консерсии, които се вмиришаха и отъ които нищо не излѣзе.

С. Бояджиевъ (д. сг. Ц): Говори се, г. г. народни представители, по отношение експорта на консерви, за засилване на нашата консервна индустрия. Безспорно, и въ туй отношение трѣбва да се направятъ всички възможни усилия, за да може продуктътъ въ консервирано състояние да получи една широка консомация вътре въ страната. Организирането на експортъ на консерви въ чужбина — това е една работа мъжна, споредъ мене невъзможна; ние не можемъ да преодолимъ конкуренцията на консервните фабрики въ Европа, защото консервите ставатъ късно презъ есенята, когато и тамъ зеленчукътъ е много евтинъ; когато и тамъ консервните фабрики иматъ всичката възможностъ, при евтинъ материалъ, при евтини продукти, да приготвятъ своите консерви, които сѫ нагодени да допадатъ на специалния вкусъ на тамошното население. Поради това нашата консервна индустрия не може да вземе пазари въ чужбина. Но вътре въ страната ще трѣбва да направимъ всичко възможно да засилимъ тая консомация. А за да не може да се засили, една отъ голѣмитѣ прѣчки е скѣпниятъ амбалаженъ материалъ. Въ тая областъ ако може да се подкрепятъ консервните фабрики, бюджетъ увѣрени, че консомацията на консервиранъ зеленчукъ ще се удвои и утрои, защото отношението между стойността на самата консерва и стойността на амбалажния материалъ е 1:10. Така че, за да се засили консервната индустрия, ще трѣбва да се намѣри възможностъ този амбалаженъ материалъ — внасянъ безъ мито, или по какъвто и да е другъ начинъ — да се продава на консервните фабрики на една по-евтина цена.

Ще трѣбва така сѣщо да се направятъ усилия да се откриятъ и градинарски училища, за да могатъ да се подготвятъ българските земледѣлци въ областта на нашето градинарство, защото днесъ нуждитѣ налагатъ да се научатъ много нови работи по отношение начина на производство, по отношение на селекцията, по отношение типовецѣ и сортовете на зеленчуците сѫ огледъ на пазаритѣ въ чужбина. Това е една доста сложничка материя и нашата земледѣлческа младежъ въ тѣзи училища ще трѣбва да получи нуждитѣ познания, ако искаме това производство да бѣде засилено.

С. Патеvъ (з): Туй го има предвидено въ закона. Не по ли видѣхте?

С. Бояджиевъ (д. сг. Ц): Ще трѣбва така сѣщо и Народната банка да направи известни облекчения и улеснения по отношение експорта на зеленчука; не чрезъвечностъ на валута ще трѣбва да стане експорта, но чрезъ компенсация, за да могатъ експортѣритѣ да се улеснятъ да изнасятъ тоя зеленчукъ въ чужбина съ по-широкъ замахъ. И въ това отношение туй съзнание у Народната банка трѣбва да се наложи, да го има.

А. Буковъ (з): Народната банка нѣма да се занимава съ градинарство, но нѣкоя междуведомствена комисия.

С. Бояджиевъ (д. сг. Ц): Г. г. народни представители! Ако вървимъ въ този пътъ — да създадемъ тия нововѣдения и облекчения — ние ще постигнемъ резултати. Азъ ви казахъ, че отъ държавитѣ въ Европа, които най-много сѫ се интересували въ градинарско отношение и които експортиратъ най-много зеленчукъ на чуждитѣ пазарища, това е на първо мѣсто Холандия. Но Холандия днесъ има около 17.500.000 кв. м. оранжерии, около 8.160 кв. м. лехи покрити съ стѣкла. Това сѫ технически съоръжения за една грамадна равна култура на зеленчуци, които съоръжения струватъ повече отъ 17 милиарда лева наши пари. Но тия сѣрдства, имобилизирани въ тия инсталации, ще кажа азъ, за тая култура, даватъ своите резултати. Днесъ Холандия изнася 120.000.000 кгр. зеленчуци, които сѫ повече ранни култури, на една стойностъ повече отъ 3.200.000.000 български лева. Ето една страна, която съ усилията си, съ вложенитѣ сѣрдства, съ рационалното производство, е получила чудесни резултати.

С. Патеvъ (з): Нататѣкъ вървимъ.

С. Бояджиевъ (д. сг. Ц): Италия така сѣщо, благодарение на своя климатъ и на техническата организация — защото въ Италия всички котловини и равнини сѫ най-модерно канализирани и изкуствено оросявани — изпол-

зваяки климата и техниката, въ туй отношение направи чудеса. Днесъ Италия изнася годишно около 115 милиона килограма зеленчукъ въ прѣсно и консервирано състояние, около 20 милиона килограма само сурови домати и 92 милиона килограма бульонъ и консерви, и то предимно за Съединенитѣ щати, Великобритания, Аргентина, Бразилия, Франция и Белгия. Италианскиятъ експортъ на сурови и консервирани зеленчуци възлиза на обща сума повече отъ 2.400.000.000 л. български пари. Ето страни, които работятъ въ туй направление и които получаватъ златни резултати.

А. Буковъ (з): Сигурно тия страни не сѫ били управлявани отъ Сговора.

Г. Каназирски (д. сг.): Ако е направено нѣщо въ това отношение, то е направено презъ време на Сговора.

А. Буковъ (з): Вие не изнесохте това, което трѣбваше да се изнесе

Г. Каназирски (д. сг.): Шуротия е това, което се разправя, че било станало презъ време на Сговора.

А. Буковъ (з): Вие спѣхте, а ние вземаме мѣрки сега да го направимъ.

Г. Каназирски (д. сг.): Ти спѣше. И ти си земледѣлецъ съ саксия — само да се карашъ и да вдигашъ гюрюлтия!

А. Циганчевъ (з): Г. Бояджиевъ! Презъ 8-тѣ боллушки години, когато вие управлявахте, когато манна валѣше въ тая страна, какво направихте? (Глъчка)

Председателъ: (Звъни)

С. Бояджиевъ (д. сг. Ц): Г. Момчо Дочевъ засега тукъ идеята за експортъ на домати — една идея на бившия министъръ Григоръ Василевъ, която мнозина отъ васъ усмиваха, но една идея, която можеше да даде добри резултати, защото, безспорно, въ тая областъ ние можемъ да имаме чудовищни постижения. Нашитѣ домати и по качество, и по вкусъ, и по ароматъ надминаватъ италианскитѣ. А италианцитѣ изнасятъ домати, сурови и консервирани, на каша, за 1.600.000.000 л. Тѣ ги изнасятъ въ свършено сурово състояние въ Германия, а германцитѣ ги преработватъ и изнасятъ въ Англия. Ето единъ продуктъ, който за Италия представлява едно отъ първитѣ пера на нейния експортъ. Нима ние въ България не можемъ да вземемъ участие въ този експортъ? Можемъ. Но, безспорно, ще трѣбва държавната властъ, респективно министерството да окаже съдействие, защото тая индустрия за доматено пюре, за доматени сосове е много скѣпа индустрия. Тя предполага една много модерна техника, едно колосално производство, една мъжна, тежка организация. Тя не е по слабитѣ сили на отдѣлния градинаръ. Нуждна е подкрепата на българската държава, респективно на Българската земледѣлска банка, Българската централна кооперативна банка, Съюза на популярнитѣ банки и пр. Всички тѣзи институти ще трѣбва да се впрегнатъ да дадатъ своето съдействие, за да може да се изгради това предприятие, да се нагоди по техниката, по качество и по вкусъ, които да отговарятъ на нуждитѣ на чуждия пазаръ. Не за 1.600.000.000 л., а за 500.000.000 л. домати да изнесемъ, това е една грамадна цифра при това страшно бедствено положение на българския народъ, на българския земледѣлецъ. Но и въ туй отношение се иронизирва идеята на г. Григоръ Василевъ, той се осмѣ и направи баналенъ съ домати — че се сѣбли и въ Ески-Джумая, и въ Горна-Джумая. Ето какъ една хубава идея ние сѫ нашитѣ партизански страсти и ежби я провалихме! Не даваме възможностъ въ туй отношение да се направи нѣщо. Азъ ви казахъ, че Канарскитѣ острови, поставени при по-лоши отъ нашитѣ условия въ всѣко отношение, развиха културата на зеленчуците и достигнаха да иматъ засѣта за експортъ една площъ отъ 3.470 хектара и да произвеждатъ 1.400.000 квинтала прѣсни ранни зеленчуци, които изнасятъ 70% въ Англия и 20% въ Германия. Една Германия внася отъ Италия и Холандия само цвѣтно зеле — което отлично може да вирѣе въ България — за една сума отъ 750 милиона лева български. Не можемъ ли ние да вземемъ нѣщо отъ тѣзи 750 милиона лева? Можемъ, но трѣбва инициатива, трѣбва поощрение, трѣбва създаване условия за производство и навремененъ експортъ и пласментъ на този продуктъ.

България, казвамъ, изнася само 60—70 вагона зеленчуци на сума 8 милиона лева, когато презъ 1933 г. Англия е внесла отъ Канарскитѣ острови 1.296 каутнера разни зеленчуци, отъ Италия — 745 каутнера, отъ Холандия —

850 каутнера, когато Швейцария внася от Италия 28.000 кантата равни зеленчуци. Изобщо, както виждате, тия страни поглъщат маса материали от това производство, но не от България, а от другаде, от чужбина. Унгария, която в началото имаше недостиг на зеленчуково производство и внасяше от вън, днес се развива отлично в туй отношение. Унгарското правителство е туряло цълата своя подкрепа на разположение на производството на зеленчуци. Миналата година Унгария изнесе пръвни зеленчуци за 250 милиона лева; тая година — азъ ви казвам, моитъ сведения сж положителни — Унгария разчита, при новитъ си спогодби съ Германия, Австрия и Италия, да изнесе пръвни зеленчуци на сума до 800 милиона лева, една страна, която е при по-неблагоприятни почвени и климатически условия от нашата, но тамъ има хора, които мислят за тия инициативи, ...

Нъкой отъ мнозинството: Тамъ има по-близки пазари.

С. Бояджиев (д. сг. Ц): ... а тукъ, за нещастие, каквитъ ви сж около интерпелацията срещу министъръ Костурковъ — кой ще му вземе мѣстото! (Ожидание всрѣдъ земледѣлцитѣ) Освободете се отъ тази партизанщина, върху силитъ си за стопанското преуспѣване на тази страна, и ще имате ценни резултати. Но, за нещастие, тая котерийна партийностъ ви е заблудила и затуй отъ денъ на денъ работитъ се влошаватъ, а не се подобряватъ. Една Ромъния, въ която отиватъ български градинари и въ които доскоро внасяхме зеленчукъ, днесъ е експортѣрка на зеленчуци. Днесъ въ Трансилвания и Арабъ произвеждатъ грамадни количества ранни зеленчуци и ги изнасятъ въ Виена и въ Германия. Миналата година Ромъния изнесе зеленчукъ за повече отъ 160 милиона лева, когато по-рано тя внасяше. Югославия, която сжщо внасяше, разви въ Бачка, Банатъ и Нови-Садъ и нагоре, въ тия хубави земи, които взема отъ Австро-Унгария, зеленчукови култури въ една грамадна площ, като организира производството на зеленчуцитѣ по модеренъ начинъ, и днесъ изнася зеленчуци за повече отъ 145 милиона лева, съ тенденция да усилви още повече експорта си.

Както виждате, тѣзи държави въ Централна Европа, които въ миналото бѣха пазари за нашия експортъ, въ които българскиятъ градинаръ отиваше да вложи своя трудъ и своя майсторлъкъ, днесъ тия страни вземаха този майсторлъкъ отъ българскитѣ емигранти и днесъ, съ помощта на правителствата си, тѣ творятъ туй богатство за своитѣ нации, а ние, бацитѣ, може да се каже, на градинарството въ Централна Европа, оставахме най-назадъ!

А. Цангачевъ (з): Осемъ години се занимавахте съ други работи — затуй!

С. Бояджиев (д. сг. Ц): Г. г. народни представители! На тая тема мога да ви говоря съ часове, само че приближава вече единъ часъ, откакто говоря, и г. председателъ нѣма да ми позволи да продължа. Затуй нѣма да ви отговарямъ повече.

Продуктътъ е цененъ, продуктътъ е златенъ. Въ България има всички условия да се произвежда и нашата страна да стане една щастлива страна съ тая култура, да ошастливи и подпомогне обедѣлия вече до немовѣрностъ български селянинъ. Но азъ съмъ убеденъ, че ние не ще можете да направите това, защото отъ денъ на денъ все повече и повече затъвате въ тията, отъ денъ на денъ вашето съзнание се помрачава, отъ денъ на денъ стопанскитѣ инициативи все повече и повече заглъхватъ, а не се развиватъ. (Ражонлъскания отъ говоритѣ — крило Цанковъ)

Председателъ: Има думата народниятъ представителъ г. Генко Митовъ.

Г. Митовъ (д. сг.): (Отъ трибуната) Г. г. народни представители! Настоящиятъ законопроектъ е едно продължение на инициативитѣ целици да улеснятъ трансформирането на нашето земледѣлско стопанство, съ огледъ да може то да стане по-интензивно и по този начинъ не само да донесе по-голямъ доходъ, но и да ангажира повече работни ржце. Въ това отношение, безспорно, законопроектътъ заслужава пълна похвала.

Доколко насърденията, които законопроектътъ дава, ще тласнатъ градинарството, по-специално зеленчуковото производство, къмъ единъ напредѣкъ, това преждеговорившиятъ, които може би по-добре познаватъ въпроса, дадохъ да се разбере и препоръчаха съответни измѣнения, които би трѣбвало да се иматъ предъ видъ отъ комисията.

Азъ искамъ по-специално да спра вашето внимание, г-да, върху цвѣтарството — едно производство, което е

сравнително ново за България, защото то е резултатъ само на удовлетворение на много по-високи културни нужди, каквито въ този моментъ ние ги имаме въ твърде ограничени размѣри, и то само въ по-големитѣ градове. Защото културниятъ човѣкъ е, който, било следвайки култа къмъ починалитѣ, било изразявайки уважението си къмъ живитѣ, било за украса на своята къща, има нужда отъ цвѣти и, следователно, съ увеличението на културата и тия нужди се увеличаватъ. Разбира се, колкото се касае до удовлетворение на мѣстнитѣ нужди, въ това отношение ние може би сме постигнали известенъ успѣхъ, но трѣбва да имаме предъ видъ, че нашата българска земя има известни преимущества предъ всички други земи, където се произвеждатъ въ този моментъ декоративни цвѣти, било поради своята почва, било поради своя климатъ. Въ България има области съ повече отъ 250 слънчеви дни въ годината, а една Холандия, която днесъ държи първенство въ производството на цвѣти, има едва 50—60 слънчеви дни презъ годината и една почва, която въ никой случай не може да се сравнява съ българската.

И за да подчертая голѣмото значение на този браншъ въ земледѣлското производство, азъ ще ви посоча за примѣръ, г-да единъ фактъ, който на малцина може би отъ васъ е известенъ: всичкитѣ тѣзи цвѣти, или ако не всички, то поне по-големата частъ отъ тѣхъ, които ние ежедневно виждате да се продаватъ въ София на пл. „Св. Недѣля“, идватъ отъ Карловския край. Тѣ сж производствено преди всичко на Сопотъ и следъ това на Карлово, и то производство на открито, не въ оранжерии, производство, което е покровителствувано, както ви казахъ, отъ Бога, отъ самата природа. Тѣкмо това преимущество, което има нашата земя, трѣбва да бжде използвано чрезъ съответни насърдения. Както ви казахъ, нелъта на тѣзи насърдения трѣбва да бжде мѣстното цвѣтарство не само да задоволи нуждитѣ на нашия пазаръ, които сж ограничени, но да може да прави и единъ износъ на близкитѣ пазари, каквито сж Букурещъ и Бѣлградъ, или голѣмитѣ градове на Полша и Чехия. И въ това отношение, използвайки нашата почва, използвайки нашия климатъ, използвайки сръчността на нашето население, ние ще трѣбва въ този законопроектъ, който, между другото, предвижда известни насърчения и за цвѣтарството, да предвидимъ малко по-големи насърчения за него. Тая е моята мисль. И ако взехъ думата, то е, за да обърна внимание на г. министра върху важността на това производство не само въ този моментъ, но особено за въ бъдеще, за създаване работа и поминѣкъ на една цѣла областъ, каквато е Карловскиятъ край. И въ това отношение, ако се касае да се ангажиратъ колкото се може повече работни ржце чрезъ това производство, и по-специално чрезъ него да се стремимъ къмъ чуждитѣ пазари, то ще трѣбва да се модернизира. Защото въ този моментъ това, което произвеждатъ Карлово и Сопотъ, е предназначено само за нашия пазаръ и то често пѣти, макаръ по качество да стои много по-високо отъ чуждото производство, не може да съперничн съ него, поради това, че е резултатъ на самата природа, въ смисълъ, че е получена на открито, а не чрезъ използване на модерни усървешествувания и сръдства, каквито се използватъ, да кажемъ, въ Холандия. И за да можемъ да насърчимъ това производство, съ огледъ да го изнасяме на чуждитѣ пазари, като имаме предъ видъ, че населението, което се занимава съ цвѣтарство, е бедно и че въ този отраслъ работницитѣ въ по-големата си частъ сж жени, използвава се женскиятъ трудъ — не затова, че мъжкитѣ трудъ въ този браншъ не може да се пласира, но защото на това производство се гледа съ една несериозностъ и се нарича „женска“ работа, макаръ че съ него, както казахъ, преживѣватъ и изкарватъ прехраната си стотици семейства — необходимо е, казвамъ, за да може да се насърди това производство, щото привилегитѣ, които този законопроектъ ще даде, когато стане законъ, да бждатъ почувствителни. Насърдението трѣбва да засегне култивирането на цвѣтия не само на открито, но и въ оранжерии, за да можемъ по този начинъ преди всичко да спремъ вноса на цвѣти въ България, защото, както може би знаете, презъ зимния сезонъ цвѣтия, които се продаватъ въ България, въ по-големата си частъ сж чуждо производство. Когато ние бихме могли да произвеждаме цвѣти за износъ, смѣтамъ, че престѣпление е и смѣшно е да оставяме да се внасятъ въ България цвѣти отъ чужбина. Та, насърчението въ това отношение трѣбва да обхване създаването на модерни цвѣтарници, специални оранжерии, и то не въ София. Безспорно, и цвѣтарницитѣ въ София, макаръ да сж достатъчно насърчени, се нуждаятъ отъ насърчение, но азъ ви увѣрявамъ, че ако е въпросъ да произвеждаме цвѣти за износъ, тѣ не могатъ да се произвеждатъ въ София, защото винаги ще бждатъ скѣпи. Докато въ София модерниятъ оранжерии сж обезпечени върху мѣста,

намиращи се въ чертата на града, за които се плащат грамадни наеми, долу, въ провинцията, въ южните области, въ нашия край, въ който има най-добри условия за развитието на цвѣтарството, земята, които се използват, и подъ наемъ да ги дават, нѣма кой да ги вземе — толкова сѣ малочислени тия наши земи, особено въ Сопотъ и Карлово, където по-специално се култивиратъ въ този моментъ цвѣтя. Та искамъ да ви кажа, че, при наличността на факта, какво въ София за земята, върху които се отглеждатъ цвѣтя, се плащатъ грамадни наеми, това производство, колкото и да е насърджавано, ще отиде изключително за задоволяване нуждитъ на Софийския пазаръ. Но ако се касае да се боримъ на чуждите пазари съ единъ преди всичко по-евтинъ артикулъ, а следъ това и по-доброкачественъ — защото трѣбва да знаете, че продуктътъ на българската земя, както на градинарството, така и на цвѣтарството, иматъ едно преимущество предъ подобните продукти на всички останали страни въ Европа, което до голяма степенъ се дължи на климата и на почвата — ние ще трѣбва да насърждаваме това производство въ този край на нашата страна, където има всичките условия за това. Ако вземете единъ зюмбюлъ, произведенъ въ София, и единъ зюмбюлъ, произведенъ въ Сопотъ, ние веднага ще констатираме разликата. Даже при единъ такива малки разстояния се чувствува разликата, а камо ли при едно голямо разстояние между България и другите държави. Така че, като имате предъ видъ, че ние трѣбва да се явимъ на чуждите пазари съ по-евтини продукти и при това по-евтини, ние ще трѣбва да насърдимъ производството на цвѣтя тамъ, където е естествената имъ обстановка, където има природните условия за тяхното производство. А това е вънъ отъ София. Ето защо, ако искаме да насърдимъ въ по-голямъ мащабъ производството на декоративни цвѣтя, особено цвѣтя, които иматъ висока цена презъ онѣзи сезони на годината, когато тяхното производство на открито е невъзможно, трѣбва да прибѣгнемъ до модерното цвѣтарство — чрезъ парници и чрезъ оранжерии, постройката на които изисква маса сръдства.

(Председателското мѣсто се заема отъ подпредседателя С. Даскаловъ.)

Следователно една отъ първите задачи на законопроекта трѣбва да бѣде да насърчи кооперирането на цвѣтопроизводителитъ въ ония краища на България, където вирѣе цвѣтарството, отъ една страна, и отъ друга страна, не само да ги снабдява съ кредитъ, както се предвижда въ законопроекта, но и да облекчава преди всичко постройката на техните парници чрезъ безмитенъ вносъ на ония материали, които сѣ необходими за целта, а следъ това насърдението трѣбва да отиде по-нататъкъ, включвайки и безмитенъ вносъ на тяхното производство, а евентуално на първо време и даването на известни премии.

И по този начинъ, г-да, се постига тази целъ, която си поставя законопроектътъ: чрезъ трансформирането на нашето земеделско стопанство, чрезъ насърдението на по-интензивните култури, не само да се добие по-голямъ доходъ, но да се ангажира и трудътъ на българина. Защото днесъ съ присърбие трѣбва да констатираме, че безработицата въ селата се особено силно чувствува, следствие спадането ценитъ на земеделските продукти. И ако той въ миналото при високитъ цени не чувствуваше безработицата, като нѣкое нещастие, като нѣкое зло, днесъ той я чувствува много силно, защото онова, което земята му дава, не е достатъчно да го изхрани, и онова, което той обработва, не е достатъчно да ангажира неговия трудъ презъ цѣлото време на годината. И затова, имайки за целъ да ангажира повече работни рѣце за по-продължително време въ обработването на българската земя, ние не можемъ да изоставимъ цвѣтарството, не можемъ на това цвѣтарство, като на единъ настоящъ и единъ бъдещъ поминъкъ, не само за известни области, но като поминъкъ за една голяма частъ отъ българското население, да не окажемъ нашето насърчение, нашето покровителство.

Въ нашия край специално има известни природни условия въ пловъ, които могатъ да направятъ продукта още по-евтинъ: това е наличността на топли минерални извори, чинто води следъ излизането имъ отъ басейнитъ, където единствено тѣ се използватъ, оставатъ неизползувани. Тѣ биха могли да отопляватъ грамадни оранжерии, отъ 50—100 декара, съ грамадно производство. Тѣзи води биха могли, чрезъ специални постановления въ този законопроектъ, да се отдаватъ на използване на известни кооперативни сдружения за отглеждане на декоративни цвѣтя.

Съ една дума, азъ искахъ да обърна внимание върху важността на туй производство, безъ да се впускамъ въ подробности, защото тѣ могатъ да бѣдатъ предметъ за обсъждане въ комисията при указание на специалисти, колкото ги има такива въ Министерството на земедѣ-

лието. Въ всѣки случай важно е, г. г. народни представители, да се проникнете отъ съзнанието за важността на цвѣтарството при използването на българската земя. (Ръкоплѣскания отъ всички страни)

Председателствуващъ С. Даскаловъ: Понеже нѣма други записани оратори, давамъ думата на г. министра на земедѣлието.

Министъръ К. Муравиевъ: Г. г. народни представители! Всички оратори признаватъ, че законопроектътъ е внесенъ навреме, че е належашъ и отговаря на голѣмитъ нужди на едно трудолюбиво съсловие въ България, каквото е градинарството. Едно изключение направи г. Бояджиевъ.

Азъ не мога да отговоря въобще на г. г. ораторитъ, освенъ съ благодарностъ, защото направиха една много правилна, много справедлива и много компетентна преценка на самия законопроектъ. Безспорно, той има дефекти, които ще се изправятъ въ комисията и на второ четене; безспорно, че този законопроектъ носи недъзи, каквито носи всѣки законопроектъ, главно недъзи на своето време. Ние живѣемъ въ една голяма стопанска криза, и когато известни оратори пожелаватъ много облекчения, много премии, насърчения парични, въобще материални отъ страна на държавата, естествено е, че такива въ голяма степенъ ще липсватъ въ този законопроектъ, защото той се гласува въ единъ моментъ, когато сама държавата изнемогва. Азъ не бихъ отговарялъ, ако твърденията на г. Бояджиевъ не бѣха така тенденциозни, несправедливи и неотговарящи на истината. Отъ него, единъ компетентенъ по материята човѣкъ, азъ очаквахъ малко по-друга критика на представения законопроектъ. Той казва, че нищо не било направено досега, и самиятъ законопроектъ нѣмало да направи нищо. Голяма дума и главно дума, която не отговаря на истината. Не е хубаво по такива стопански въпроси да се връщаме къмъ миналото и да влагаме париченъ елементъ при разискванията. Обаче азъ не мога да не отговоря съ нѣколко думи на известни негови твърдения. Естествено е, че ако го запитахъ, какво направиха тѣ, това не може да бѣде извинение за една бездейност, евентуално проведена въ наше време. Но азъ мога да му кажа открито, че по отношение на градинарството тѣ абсолютно нищо не направиха. Министерството на земедѣлието проведе известни инициативи, но по законодателенъ редъ абсолютно нищо не се направи.

Каза се, че износътъ билъ много малъкъ. Безспорно, много малъкъ е, но при едно начинание, за две години отъ нула вагонъ износътъ да го докарашъ до 60 вагона, все е нѣщо, особено за едно производство непрочуено още у насъ, за което нито имаме необходимитъ сръдства, нито необходимия опитъ, нито проученъ и осигуренъ външенъ пазаръ. Другъ би билъ въпросътъ, ако се разискваше за известно производство вече проучено; тамъ можемъ да дадемъ пълненъ есортъ на нашитъ усилия и да достигнемъ задоволителни, за да не кажа отлични, резултати. Така е, напр., съ износа на десертното грозде, който показихме тази година на 2,000 вагона и ако е животно и здраве, смѣтамъ, че идущата година ще бѣде показенъ още повече. Това не се дължи нито на небето, нито на нѣкои пожелания, изказани вънъ или тукъ отъ трибуната, а се дължи на една планомерна дейност, която даде тия резултати.

Безспорно, нашитъ градинари-емигранти въ чужбина сръщатъ голями затруднения. Но тѣ нѣматъ абсолютно никаква връзка съ правителството, което управлява България. Въ чужбина тѣ сръщатъ спѣнки често пѣти изкуствено създавани отъ правителствата тамъ, които гледатъ да задоволятъ въ тази голяма криза, която и тѣ чувствуватъ, своитъ сънародници. Обаче не е вѣрно, че правителството въ България не прави нищо. Първо, всѣки повдигнатъ въпросъ отъ нашитъ градинари е най-бързо отзвукъ винаги, както въ Министерството на земедѣлието, така и въ Министерството на външните работи. Онова, което не направи впечатление на обществото по което облекчи извънредно много нашитъ градинари, то е даването на разрешение за износъ на пенгъ отъ Унгария. Благодарение усилията на Министерството на земедѣлието, курсътъ на пенгъто отъ 16 л. се повдигна на 24-50 л. И азъ съмъ увѣренъ, че г. Бояджиевъ, който критикуваше нашата политика, самъ се е възползувалъ отъ този повишенъ курсъ на пенгъто, като е внесълъ своитѣ пари въ България.

За паспортитѣ нищо не се правило; оставала сѣщата такса — 200 л. Това показва, че той си затваря напълно очитѣ. И когато всѣки народенъ представителъ има законопроектъ на банката, предъ очитѣ си, азъ не мога да

разбера, какъ той има куража да казва, че никакви облекчения не се правятъ. Таксата 200 л. безспорно остава, защото съвсемъ безъ такса държавата не може да дава паспорти. Но че тѣзи паспорти се изкарватъ безъ никакви общински и други такси, това не му прави впечатление; че тѣзи паспорти сѫ групови, това също не му прави впечатление; че тѣзи паспорти сѫ за 3 години, и това не му прави впечатление. Ние много мислихме, дали да почнемъ да раздаваме безплатни листове за излизане отъ България. Азъ съмъ увѣренъ, че вие сами нѣма да приемете едно такова облекчение и ще намѣрите достатъчно за днешните времена онова, което правимъ.

Министерството на земледѣлието има отлични инициативи. Персональтъ, както тукъ така и въ провинцията, освенъ че дава техническа помощ на населението, често пѣти му услужва и лично, за което той заслужава похвала и благодарностъ. Изнесе се въ пресата, главно въ в. „Пладне“, че Министерството на земледѣлието сѫ едно писмо наредило така, че тази година нашитѣ градинари били изнудвани и трѣбовало да плащатъ голѣми такси за получаване паспорти за чужбина. Това е пакъ една голѣма лъжа. За да облекчимъ нашитѣ градинари, основахме въ Министерството на земледѣлието едно бюро, завеждано отъ агрономи, което безплатно услужва на всички градинари, като ги снабдяваше съ нужните документи и паспорти. Безспорно, това сѫ малки услуги, но засега това можемъ да направимъ. Азъ ви казахъ, че законопроектьтъ носи недѣлнитъ на времето. Когато сме го създавали, имали сме предъ видъ не само интереситъ на градинаритъ, но и интереситъ на фиска, на държавата, която изнемогва. Тия съображения, безспорно, сѫ се отразили малко неблагоприятно върху интереситъ на градинаритъ, но все пакъ въ законопроекта сѫ прокарани нѣкои работи, които, увѣренъ съмъ, ще дадатъ добри резултати.

Г. Бояджиевъ изтъкна и нѣкои други нѣща. Нѣмамъ куража да кажа, че той ги изтъкна отъ невежество, защото той много добре познава въпроситъ; но той ги изтъкна, воденъ чисто и просто отъ най-долна партизанска демагогия. Такова бѣше, напр., искането на специални отстъпки за раннитѣ наши зеленчуци при сключване на търговски договори. Г. г. народни представители! Известно е на всички ви, че за нашия вносъ въ тѣзи държави, за които стана дума тукъ отъ трибуната, ние се ползуваме отъ всички отстъпки, които сѫ дадени на другитѣ държави, когато се ползуваме отъ клаузата на най-облагодетелствуваната държава. Да искаме още по-голѣми отстъпки за едно производство, износътъ на което сега възлиза на 60 вагона най-много, това значи да не знаемъ какво искаме. Може да се искатъ такива отстъпки за нѣкое производство, сѫ което нашата държава държи първенство. И понятно е, че когато ще се искатъ такива крайни отстъпки, ще трѣбва тѣ да се плащатъ съ други отстъпки отъ насъ. За износъ 60 вагона би било не абсурдъ, а престѣпление да се искатъ такива крайни отстъпки. За другъ износъ, за който трѣбва да искаме такива отстъпки, ние ги искаме и получаваме. Напр., за износа на нашето грозде получени сѫ такива отстъпки, сѫ каквито само ние можемъ да се ползуваме, като сѫ запазени известни названия, които сѫ, така да се каже, наша народна собственостъ.

М. Дочевъ (д. ср): Специалитите.

Министъръ К. Муравиевъ: Напр., дадени сѫ на насъ такива отстъпки за износа на гроздето афузъ-али—марка, отъ която не може да се ползува никоя друга държава.

Смѣтамъ, че нѣма какво повече да се спирамъ по този въпросъ, на който г. Бояджиевъ обърна извънредно голѣмо внимание.

Другъ единъ въпросъ, по който досега нищо не е направено и по който ние работимъ, това е проучването на градинарското производство и правенето на опити въ тая областъ. Ние въ България, главно въ областта на Министерството на земледѣлието, сме страдали отъ това, че често пѣти сме прибързвали. Начинанията въ областта на градинарството се нуждаятъ отъ основни и добри опити, и такива опити се правятъ вече отъ две години и даватъ отлични резултати. По директивитъ, начертани отъ нашето опитно поле въ Балтовото стопанство, нашитѣ градинари ще могатъ да работятъ безъ страхъ, че ще вървятъ по кривъ пътъ, безъ страхъ, че ще вървятъ по пътъ, който ще ги води къмъ сигурно разорение. Които отъ васъ сѫ посетили изложбата въ Пловдивъ, видѣли сѫ постигнатитѣ добри резултати. А които сѫ имали доброто желание да се отбиятъ въ Садово или въ Балтовото стопанство, вѣроятно сѫ видѣли добритѣ постижения, реали-

зирани въ това направление. И ако г. Бояджиевъ, който иначе разбира добре градинарскитѣ въпроси, бѣше следилъ малко по-отблизо това, което ние правимъ отъ известно време, не би говорилъ, напр., за вносъ на нѣкакви казани за парници и т. н., защото въ нашитѣ проучвания ние сме отишли малко по-далечъ. Благодарение на „Въча“, Пловдивското поле въ скоро време ще има рѣдно градинарско производство, а „Въча“ ще има сигуренъ пласментъ на своята енергия на износна цена. Вѣроятно, който отъ васъ е ходилъ тамъ, видѣлъ е, че при 1.50 л. киловатъ часъ електрическа енергия, тя може да се употребява въ парницитѣ. „Въча“ днесъ обещава енергия по 80 ст., което значи да се създадатъ условия за производство на рѣдни зеленчуци. Нанстина, това нѣма да стане за два месеца, но за година, две ние ще имаме вече едно производство на рѣдни зеленчуци, което, вървамъ, не само ще задоволява вътрешния пазаръ, но ще ни позволява и да изнасяме.

Въ това отношение има и други начинания, които може би биха се видѣли смѣшни на обществото, но които сѫ едно добро указание. Такова начинание е използването на минералнитѣ води. Единъ извънредно предприемчивъ архитектъ въ Кюстендилъ...

Обаждатъ се: Стоевъ.

Министъръ К. Муравиевъ: ... е почналъ да използва минералнитѣ води по начинъ, полезенъ и за нашето стопанство и за него. Той е получилъ вече надъ 50.000 л. доходъ. Това е едно указание, че нашитѣ стопанинѣ, когато е правилно ръководенъ, може да постигне добри резултати.

Каза се тукъ, че текстътъ на чл. 7 отъ законопроекта щѣлъ да послужи само за партизански цели, че министерството нѣмало пари, че това било само литература за токовитѣ. Вѣроятно г. Бояджиевъ не е челъ бюджета на Министерството на земледѣлието. Въ § 48 отъ този бюджетъ отъ редъ години се предвижда почти сѣщиятъ този текстъ и една сума. Ако тая сума не е използвана, то е затова, защото не се е работило въ туй направление. Имаме предвидена сума и тази година и азъ вървамъ, че ако внимателно я разходваме, ще получимъ добри резултати. Не трѣбва да искаме отъ нашия стопанинъ да прави опити само на свой рискъ и да се страхува, че всѣки неговъ малко по-смѣлъ опитъ ще му донесе пълно разорение.

Г. г. народни представители! Азъ вървамъ, че сега ще гласувате законопроекта на първо четене. Комисията ще го разгледа утре. Тамъ ще имаме възможностъ да чуемъ всички компетентни, които се интересуватъ отъ него. Комисията ще може да вложи въ законопроекта своитѣ разбирания и искания. Азъ мога само едно да декларирамъ: че всичко, което е полезно, ще го приема; че всичко, което е възможно, което е по силитѣ на държавата, сѫ съгласието на министра на финанситѣ, ще го приема. Ще трѣбва да изготвимъ единъ законопроектъ, който напълно да задоволи едно съсловие, което заслужава много по-голѣми грижи и което е гордостъ за нашето племе, както тукъ въ България, така и въ чужбина. (Ръкоплѣскания отъ мнозинството)

Председателствуващъ С. Даскаловъ: Ще пристѣпимъ къмъ гласуване.

Които г. г. народни представители приематъ по принципъ законопроекта за настрѣжение градинарството, моля, да вдигнатъ рѣка. Мнозинство, Събранието приема.

Има думата г. министърътъ на земледѣлието.

Министъръ К. Муравиевъ: Г-да! Предлагамъ да се вдигне заседанието и идното заседание да бѣде утре съ следния дневенъ редъ: (Чете)

„Първо четене законопроектитѣ:

1. За разрешаване на Вълчидолската селска община, Провадийска околия, да сключи заемъ.

2. За допълнение на закона за признаване Рилския, Бачковския, Преображенския и Клисурския манастири, съ всичкитѣ имъ притежания, за отдѣлни общини.

3. За освобождаване отъ отговорностъ и за окончателно отчитане по отчета за финансовата 1930/1931 г. секретаръ-бирника при Градецката селска община, Котленска околия.

4. За постройка на централно полицейско училище и други полицейски учреждения.

5. За отпускане безвъзмездно на Кърджалийското гарнизонно офицерско събрание една отъ държавнитѣ сгради

на бившия турски вещици складъ съ дворно мѣсто около нея.

Одобрение предложенията:

6. За отпущане на еднократни държавни помощи.

7. За отпущане безплатно на Ив. Крачуновъ, отъ гр. Орхание, единъ дърводѣлски стругъ и пр.

8. За одобрение IV-то постановление на Министерския съветъ, взето въ заседанието му отъ 9 февруарий 1934 г., протоколъ № 7 — съ което се разрешава на Главната дирекция на пошитъ и пр. да сключи новъ договоръ съ дружеството за спалнитъ вагони и голѣмитъ европейски експреси.

Второ четене законопроектитъ:

9. За насърчение на градинарството.

10. За посмъртна взаимоспомагателна каса на служителитъ при изборнитъ учреждения.

11. За отпущане еднократна държавна помощ на общината въ с. Килифаревъ, Търновско.

12. За ликвидация на заемитъ, отпустнати по закона за направа на икономически къщи и за насърчение на жилищния строежъ.

Председателствуващъ С. Даскаловъ: Които г. г. народни представители приематъ предложението на г. министра на земледѣлието, да вдигнемъ заседанието и да имаме заседание утре, 3 ч. следъ пладне, съ предложения отъ него дневенъ редъ, моля, да вдигнатъ рѣка. Мнозинство, Събранието приема.

Вдигамъ заседанието.

(Вдигнато въ 20 ч. 27 м.)

Председателъ: А. МАЛИНОВЪ

Подпредседателъ: СТ. ДАСКАЛОВЪ

Секретари: { СТ. СЛАВОВЪ
П. ПОПИВАНОВЪ

Началникъ на Стенографското отдѣление: Д. АНТОНОВЪ